

FŐVÁROSI BÍRÓSÁG
BÜNTETŐ KOLLÉGIUMVEZETŐ
2007.EI.IV.C.4/13.

A nyomozási bíró eljárása

A Fővárosi Bíróság Büntető Kollégiumának vezetése a 2006-2007. évi kollégiumi munkaterv részeként – az első- és másodfokú nyomozási bírói és szabálysértési határozatokban foglalt eltérő döntésekre figyelemmel – kollégiumi vizsgálatot rendelt el.

A vizsgálat célja az volt, hogy a nyomozási és szabálysértési ügyekben eljáró bírák által felvetett kérdésekben egységes jogértelmezés és gyakorlat alakuljon ki.

A kollégiumvezető által írt elméleti alapvetést valamint a vizsgálatnak a kollégiumvezető-helyettes által készített előzetes anyagát a kollégium a külön e célból tartott szakmai értekezletén – a nyomozási bírói és a szabálysértési referációjában gyakorlatot szerzett első- és másodfokú bírák bevonásával, aktív részvételük mellett – megvitatta, és a felvetett kérdések jelentős részében egységes álláspontra helyezkedett. Ezeket az összefoglaló anyag tipográfiai módszerrel *kiemelve* tartalmazza.

* * * * *

Az egyes konkrét jogkérdések és a vizsgálat megállapításainak ismertetése előtt érdemesnek látszik röviden bemutatni a nyomozási bíró eljárásának természetét és főbb szabályait.

Magyarország az 1993. évi XXXI. törvénnyel hirdette ki az Emberi Jogok Európai Egyezményét. A szabadsághoz és biztonsághoz való jogról az Egyezmény 5. Cikke rendelkezik, amelynek előírásait a 6. Cikkben szabályozott tisztességes eljárás követelményeivel egybevetve kell értelmezni.

A jogharmonizáció eredményeként már korábban, 1990. január 1-je óta bíróság dönt a vádirat benyújtása előtti szakaszban is a terhelttel szembeni szabadságot korlátozó kényszerintézkedésekről (az 1989. évi XXVI. törvény 9. §-a).

Az Alkotmány 55. § (1) bekezdése értelmében a Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a szabadságra és a személyi biztonságra, senkit nem lehet szabadságától másként, mint a törvényben meghatározott okból és a törvényben meghatározott eljárás alapján megfosztani. A (2) bekezdés szerint a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított és őrizetbe vett személyt a lehető legrövidebb időn belül vagy szabadon kell bocsátani, vagy bíró elé kell állítani.

A szabadságtól való megfosztás akkor jogellenes, önkényes, ha nem a törvényben meghatározott okokból és nem a törvényes eljárás alapján történt. A személyes szabadság jogszerű elvonás is okozhat alaptalan sérelmet, azonban az egyes korlátozó rendelkezések csak akkor fogadhatók el alkotmányszerűnek, ha az általuk elérni kívánt és alkotmányosan elismert célhoz képest a korlátozás szükségszerű és arányos. [66/1991. (XII.21.) AB Határozat]

Amikor a nemzetközi egyezményekhez való csatlakozás következtében a jogharmonizáció során arról kellett dönteni, hogy a vádemelési szakaszt megelőzően milyen szerepet kapjon a bíró az alapvető emberi jogok korlátozása terén, két lehetséges út állt előttünk. Az egyik az angolszász jogrendszerben ismert vizsgálóbírói intézmény, amelyben a bírónak joga van a büntetőeljárás további menetét (folytatás, megszüntetés) érdemben alakítani. Vagy egy olyan bírói szerep, amelyben a bíró az alapjogi bíráskodás szabályai szerint vizsgálni köteles ugyan az alapos (későbbi szóhasználattal: a megalapozott) gyanú meglétét, de annak hiánya esetén sem állíthatja meg a büntetőeljárást, a nyomozást, legfeljebb nem rendeli el, illetve megszünteti a személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedést. A hazai jogi szabályozás ez utóbbit választotta.

Az eltelt idő alatt változott a vádirat benyújtása előtti szakaszban eljáró bíró hatásköre, de a helyzete annyiban azonos, hogy nem hagyományos igazságszolgáltatási funkciót lát el.

Kezdetben nem volt kizáró ok a nyomozás során történt döntéshozatal az eljárás későbbi, vádirat benyújtása utáni szakaszában, azonban 2003. július 1-je óta a nyomozási bíró a vádirat benyújtása utáni eljárásban nem vehet részt. Ez nyilvánvalóan az összeférhetlenségi szabályok jegyében szülelett, a pártatlan bírói eljárást szolgálja, és összefügg a nyomozási bíró kiterjedt, megváltozott hatáskörével is. A nyomozási bíró ugyanis nemcsak a személyi szabadságot kizáró, korlátozó kényszerintézkedések felől dönthet, hanem végeznie kell olyan bizonyítási cselekményeket amelyek, az eljárás későbbi szakaszában nem vagy aránytalan nehézségek árán végezhetőek el, illetve garanciális jelentősége van bizonyos eljárási cselekményeknél a bírói jelenlétnek.

A nyomozási bíró a megyei bíróság elnökének kijelölése alapján helyi bíró, de a jogszabályváltozás következtében akár megyei (fővárosi) bíró is lehet. Az egyesbíróként hozott határozatával szembeni fellebbezés elbírálására a megyei (fővárosi) bíróság másodfokú tanácsa jogosult. A kényszerintézkedések felülvizsgálata során, amikor az egy éven túli hosszabbítás a megyei (fővárosi) bíró mint egyesbíró feladata, akkor a fellebbezési eljárást az ítélőtáblák folytatják. A nyomozási bíró speciális szabályait a Be. 207.-215. §-ai rögzítik, míg a fellebbezéseket a megyei bíróságok illetve az ítélőtáblák nem kijelölt bíróként, de a nyomozási bíró eljárására vonatkozó szabályok szerint folytatják le.

A nyomozási bíró munkájában számarányát és hangsúlyát tekintve is a legfontosabb a személyi szabadságot érintő kényszerintézkedések felőli döntés. A 2003. július 1-jén hatályba lépett Be. 5. § (2) bekezdése értelmében alanyi joggá vált a szabadságon való védekezés. A nyomozási bíró illetve a kényszerintézkedés felől döntő bíró számára ez azzal a kötelezettséggel járt, hogy fokozott gondossággal kellett vizsgálni, hogy a szabadságelvonás mint jogkorlátozás milyen eszközzel érhető el úgy, hogy ne legyen indokolatlanul hosszú, és ugyanakkor biztosítsa a terhelt jelenlétét az eljárási cselekményekben, vagyis ne veszélyeztesse a büntetőeljárás eredményes lefolytatását. Mind az Emberi Jogok Európai Egyezménye, mind pedig a büntetőeljárási törvény a szabadság korlátozását nem csak az

előbb említett okokból, hanem az újabb bűncselekmény elkövetésének veszélyére tekintettel is lehetővé teszi.

A Be. 129. § (1) bekezdése értelmében az előzetes letartóztatás a terhelt személyi szabadságának bírói elvonása a jogerős ügydöntő határozat meghozatala előtt. Azzal, hogy a szabadlábon való védekezés általános szabállyá vált, az eljáró bírónak az a feladata, hogy találja meg azt a legenyhébb kényszerintézkedést, amely még alkalmas a büntetőeljárás sikerének a biztosítására. Ez mindenképp egy új szemléletet és másfajta megközelítést feltételez, különösen a nyomozási bíró részéről.

Ez a vizsgálat módot adott arra is, hogy az igazságszolgáltatás rendszerén belül helyezzük el a nyomozási bíró feladatait, figyelemmel arra a sajátos eljárásjogi helyzetre, amelyet a vádirat benyújtása előtti nyomozati szakaszban betölt. Bár az eltelt több mint 16 év elegendő volt arra, hogy megértsük a bírói jelenlét garanciális jellegét a büntetőeljárás ezen szakaszában, de a feladat még mindig idegen a bírói szerepfelfogástól. Az egyik legfontosabb eleme, hogy a feladatait általában ügyészi indítványra, annak tartalma és keretei között látja el. Különösen így van ez a kényszerintézkedések felőli döntés kapcsán, amikor azok elrendelése, hosszabbítása ügyészi indítványhoz kötött. Az is egyértelmű, hogy az ügyészi indítvány csak az enyhébb intézkedés alkalmazása irányában nem köti a nyomozási bírót (az indítványtól eltérően egyéb kényszerintézkedést alkalmazhat, illetve elutasíthatja az ügyész indítványát.)

Az indítványhoz kötöttség a másik irányból is igaz: ha a terhelt, illetve a védő nem terjeszt elő például szabadlábra helyezés, vagy enyhébb kényszerintézkedés iránti indítványt, a nyomozási bíró hivatalból nem dönthet e tárgyban sem.

Annak nincs akadály, hogy az előzetes letartóztatás különös okait az indítványtól eltérően állapítsa meg, de ha az ügyész az előzetes letartóztatásban lévő gyanúsítottnál a hosszabbítás helyett házi őrizet alkalmazására tesz indítványt, a bíró nem terjeszkedhet túl az ügyész indítványán.

Itt érdemes beszélni arról, hogy miként kell hatnia az Emberi Jogok Európai Bírósága esetjogának a hazai bíróságok gyakorlatára. A Magyarország ellen bejelentett panaszok döntő többségében az Egyezmény 6. Cikke szerinti tisztességes eljárás megsértésére általában azokban az esetekben hivatkoznak – tegyük hozzá, többnyire eredménnyel – amikor a terhelt hosszabb időt tölt előzetes letartóztatásban. Nyilván a nemzetközi előírásoknak megfelelően történt az előzetes letartóztatás időbeli korlátozása, de emellett szükséges, hogy az eljáró hatóságok minden esetben kellő gondossággal és igyekezettel járjanak el, ha a terhelt személyi szabadságát korlátozzák, tehát a szükségesség és az arányosság alkotmányos feltétele minden esetben vizsgálendő.

A terhelt személyi szabadságának legsúlyosabb korlátozása az előzetes letartóztatás. Elrendelésének és fenntartásának általános és különös okai vannak. Feltétele: meghatározott személlyel szemben szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény megalapozott gyanúja. A Be. 129. § (1) bekezdésében felsorolt különös okok közül az a) pontban rögzített egy megtörtént eseményt feltételez (megszökött, elrejtőzött, szökést kísérelt meg, illetve az eljárás során újabb szabadságvesztéssel büntetendő szándékos bűncselekmény miatt vele szemben eljárás indult), a másik három pedig egy jövőbeni esemény bekövetkezésének feltételezésen alapul. A „megalapozottan feltehető” kifejezés köznapi nyelven szólva azt jelenti, hogy a törvényben felsorolt okokra tekintettel nagyobb a valószínűsége a feltételezett esemény bekövetkezésének, mint az elmaradásának, (így például: az eljárási cselekményeknél egyébként nem jelenne meg, vagy az eljárást meghíúsítaná, megnehezítené, veszélyeztetné a bizonyítást, illetve hogy újabb cselekményt követne el.)

A törvényben felsorolt különös okok közül a Be. 129. § (2) bekezdés a) és b) pontja az eljárási cselekményeken való terhelti részvétel biztosítását szolgálja, a c) pont az eljárás veszélyeztetését szeretné megakadályozni, míg a d) pont az újabb elkövetést. Véleményem szerint ha azt elfogadjuk, hogy az előzetes letartóztatás az adott ügy sikeres lefolytatását biztosító kényszerintézkedés, nem előrehozott büntetés és nem biztonsági intézkedés, akkor a d) pont második fordulata, amelyre a terhelt előéletéből vonunk le következtetést, idegennek tűnik.

A nyomozási bíró lényegében a nyomozóhatóság előterjesztését követően az ügyész indítványára dönt a kényszerintézkedések felől. Arról pontos adatunk nincs, hogy az ügyész mely esetekben nem osztja a nyomozó előterjesztését, azt viszont az ügyekből tapasztaljuk, hogy az ügyész nem mutat alakító szerepet, hanem átveszi az előterjesztésben írtakat.

Mindenképp beszélni kell a nyomozási bíró szerepéről, a nyomozóhatóság és a nyomozási bíró viszonyáról, illetve az első- és másodfokú ítélkezési gyakorlatról. Ahogy a bevezetőben már jeleztem, a nyomozási bírónak nincs utasítási joga a nyomozóhatóság felé az eljárási cselekmények elvégzésére, azok időbeni teljesítésére, sőt nagyon kevés információval rendelkezik a nyomozás valódi állását tekintve. Az ügyész ugyanis azt a bizonyítási anyagot terjeszti a nyomozási bíró elé, amely a kényszerintézkedés megalapozásához szükséges. Az ezellen ható körülményeket csakis a terhelti védelmi oldal tárhatja a nyomozási bíró elé, hiszen a nyomozási bíró hivatalból nem jogosult azok beszerzésére, és tevékenységének korlátja, hogy az elért bizonyítékokat nem vetheti egybe, a súlyuk szerint nem értékelheti.

A nyomozási bíró eljárásának éppen ez a sajátossága különbözteti meg igazán a hagyományos bírói szereptől, nincs kellő ismerete magáról az ügyről, és nincs olyan jogosítványa, amely a büntetőeljárás további sorsát érdemben meghatározná. Vizsgálnia kell a megalapozott gyanú létét, ennek kapcsán olyan körülményeket vehet figyelembe, amelyet a nyomozóhatóság az ügyész közvetítésével elénk tár, de ezeket sem a bíró szemével veszi számba, hanem azt kell vizsgálnia, hogy ésszerű indokok alapján megáll-e az ügyészi indítványban szereplő feltételezés. Sokáig kérdés volt, és talán még most sem egyértelmű, hogy van-e joga a nyomozási bírónak „átminősíteni” az alapos gyanú tárgyát képező bűncselekményt. A többség véleménye szerint igen, mert a bűncselekmény megalapozott gyanúját a gyanúsított(ak) személyére tekintettel egyéniesítve kell vizsgálni, és ennek során elképzelhető az eltérő jogi álláspont. Amennyiben a nyomozási bíró nem látja a megalapozott gyanút alátámasztó bizonyítékokat, akkor nem rendelhet el, nem tarthat fenn kényszerintézkedést, még akkor sem, ha a különös okok egyébként fennállnának. Sajátos a nyomozási bíró szerepköre azért is, mert változik a nyomozati anyag, a gyanúsított magatartása, személyi körülményei, a hatósággal való együttműködése, tehát nem csak a törvényben szereplő kötelező „felülvizsgálati” idők kényszerítik a bírót, hogy a kényszerintézkedés hatálya alatt lévő személynél újra és újra vizsgálja a körülményeket, hanem – gyakran védelmi indítványra – a megváltozott körülményekre tekintettel kell újragondolni a korábbi döntést. Különösen érzékeny az eljárás megnehezítésével, veszélyeztetésével kapcsolatos okra hivatkozás, amely elegendő lehet pl. a 30 napos elrendelésre, de fokozott gonddal vizsgálandó – ha nem volt egyéb oka a letartóztatásnak – a későbbi hosszabbításoknál.

A nyomozási bíró intézményének bevezetése óta jelentős javulás tapasztalható a kényszerintézkedések tárgyában hozott határozatok indokolásában, de még mindig találkozunk egyfajta automatizmust mutató döntésekkel, amelyeket a felek természetesen megfellebbeznek. Nagyon fontos, hogy a kényszerintézkedés, különösen az előzetes

letartóztatás törvényes okait és azok ténybeli alapját körültekintően és megfontoltan állapítsa meg a bíróság, mert ez határozza meg az adott személy további sorsát. Kerülni kell az olyan eseteket, amelyekben anélkül változtatunk a kényszerintézkedés különös okain, hogy az azt megalapozó tények változtak volna és egyértelmű, hogy a változtatás a kényszerintézkedés minden áron való fenntartását célozza.

Azért is nagyon fontos a kényszerintézkedések tárgyában folytatott bírói gyakorlat, mert az őrizet elrendelésének törvényi feltétele a korábbi szabálytól eltérően „hogy a terhelt előzetes letartóztatása valószínűsíthető”. Ha a rendszer jól működik, okunk van feltételezni, hogy a nyomozó hatóság tekintettel van az általa is ismert bírói joggyakorlatra.

A kényszerintézkedések tárgyában született első- és másodfokú határozatok viszonya

Mint ismeretes, hazánkban 2006. július 1. napjától a négy szintű bírósági rendszerben kétfokú rendes jogorvoslat működik, ez azonban csak az ügy érdemében hozott határozatokra érvényes. A bíróságok ítélezési tevékenységét kötelező jelleggel a Legfelsőbb Bíróság a jogegységi határozatokkal irányítja, de természetesen az alsófokú bíróságok ítélezési gyakorlatára hatással vannak a felsőbb bírói döntések. A joggyakorlat megismerését, alakítását segítik a büntető elvi határozatok és a Bírósági Határozatokban közzé tett jogesetek is.

A nyomozási bíró hatáskörébe tartozó döntéseknél ez az irányító szerep is sajátosan alakul. A másodfokon eljáró bíróságnak nincs utasítási joga az elsőfokon eljáró bíróval szemben, hogy akár az adott ügyben, akár az azt követő eljárásaiban bizonyos jogkérdéseket, hogyan értelmezzen. Nem indokolt hivatkozni a másodfokon korábban hozott határozatokra sem, mert a megyei szinten eljáró másodfokú tanácsnak, különösen ebben az ügykategóriában nincs jogosítványa precedensalkotásra. Az ügynevezett iránymutatási jog is csupán a hatályon kívül helyezés esetére áll fenn és csak a megismételt eljárásra vonatkozik.

A nyomozási bírónak arra sincs jogosítványa, hogy a nyomozó hatóságot hívja fel időszerű és hatékony munkára, ha azt észleli, hogy a soronkívüli eljárás szabályait nem tartja be. A késlekedésre jogszerű válasz lehet, hogy az idő előre haladtával fokozott figyelmet tanúsít a személyi szabadság korlátozása tárgyában hozott döntéseinél, elutasítva az ügyész hosszabbításra vonatkozó indítványát. Kifogásolható ugyanakkor, ha ezzel „fenyegetve” készíti a nyomozó hatóságot az időszerű eljárásra. Az igazsághoz tartozik, hogy erre sok esetben szükség lenne csak éppen a bíró jogosítványa erre nem terjed ki.

* * * * *

A 2006. szeptember – októberi események kapcsán a kényszerintézkedések tárgyában született első- másodfokú határozatok közötti eltérésre *általánosságban* az alábbi magyarázat adható:

Az elsőfokon eljáró bírók igen gyakran eltekintettek a bűncselekmény megalapozott gyanúját alátámasztó bizonyítékok vizsgálatától és kritika nélkül elfogadták az előterjesztésben foglaltakat

A másik ilyen ok, hogy csupán néhány perc állt rendelkezésükre egy-egy gyanúsított meghallgatására és így nem is törekedhettek az egyéniesítésre, különösen akkor nem, amikor

egy előterjesztésben tíz-tizenöt gyanúsított szerepelt. Azt tapasztaltuk, hogy sem az alapos gyanú, sem a különös okok tekintetében nem történt személyekre lebontott vizsgálat, az indokolás is elmaradt.

Többször fordult elő, hogy azok a bizonyítékok, amelyekre az elsőfokú határozat utalt, egyáltalán nem álltak rendelkezésre, ebből az a következtetés vonható le, hogy az anyag kellő ismerete nélkül hozták meg a kényszerintézkedést elrendelő döntéseket.

A helyzet ismeretében tudjuk, hogy igen rövid határidő alatt kellett bonyolultabb ügyekben is döntenie az elsőfokon eljáró nyomozási bírónak, ez a kényszerű helyzet azonban az esetek egy részében indokolatlan szabadságelvonással járó határozat meghozatalához vezetett.

A másodfokon eljáró tanácsok – és nem csak az ilyen ügyekben eljáró, hanem a peres ügyekben ítélező további másodfokú tanácsok is – a rövid törvényes határidő szorítása nélkül, az iratok gondosabb áttanulmányozásával az esetek egy részében megszüntető határozatot hoztak, rendszerint a megalapozott gyanú, más esetekben a különös okok hiánya miatt. A döntésük helyességét az ezekben az ügyekben született nyomozást megszüntető határozatok is igazolták.

Általánosságban megállapítható, hogy a másodfokú határozatok, különösen a kényszerintézkedések felőli döntések során részletes, tényekkel alátámasztott jogi okfejtést is tartalmaznak és kivétel nélkül kitérnek a fellebbezésben foglaltakra. Arról győződünk meg, hogy a döntések meghozatalát az ügyek alapos ismerete jellemzi, és különös gondot fordítanak a személyi szabadságot elvonó- korlátozó intézkedések meghozatalánál a terheltet megillető alkotmányos alapjogokra.

Az előforduló hibák ellenére tisztelet és elismerés illeti a nyomozási bírók munkáját, hiszen a büntetőeljárásnak egy olyan szakaszában hozzák meg döntéseiket, amikor az ügy kimenetele még bizonytalan, ugyanakkor az érintett feleken kívül a közérdeklődésre számot tartó ügyekben a sajtó kitüntetett figyelmével is számolniuk kell.

* * * * *

A VIZSGÁLAT ÁLTAL FELTÁRT JOGALKALMAZÁSI PROBLÉMÁK

1. A gyülekezési jog gyakorlása

A Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény 62. § (1) bekezdése értelmében a Magyar Köztársaság elismeri a békés gyülekezés jogát és biztosítja annak szabad gyakorlását.

A szabad jelző nem többre, mint arra utal, hogy a demokratikus Magyarország Alkotmánya az emberi és állampolgári jogok részének tekinti mindenkinek a jogát ahhoz, hogy szabadon vegyen részt gyűléseken, felvonulásokon, tüntetéseken [55/2001.(XI.29.) AB határozat].

A gyülekezési jogról szóló 1989. évi III. törvény (a továbbiakban Gytv.) 1. §-a értelmében a gyülekezési jog mindenkit megillető alapvető szabadságjog, amelyet a Magyar Köztársaság elismer, és biztosítja annak zavartalan gyakorlását.

A gyülekezési jog gyakorlása keretében békés összejövetelek, felvonulások és tüntetések (a továbbiakban: rendezvény) tarthatók, amelyeken a résztvevők véleményüket szabadon kinyilváníthatják.

A közterületen tartandó rendezvény szervezését a rendezvény helye szerint illetékes rendőrkapitányságnak legalább három nappal a rendezvény megtartásának tervezett időpontját megelőzően kell bejelenteni. A bejelentési kötelezettség a rendezvény szervezőjét terheli (a Gytv. 7. §-a határozza meg az írásbeli bejelentés tartalmi kellékeit).

Ha a bejelentéshez kötött rendezvény megtartása a népképviselői szervek vagy a bíróságok zavartalan működését súlyosan veszélyeztetné, vagy ha a közlekedés más útvonalon nem biztosítható, a rendőrség a bejelentésnek a hatósághoz való beérkezésétől számított 48 órán belül a rendezvénynek a bejelentésben megjelölt helyszínén, vagy időben való megtartását megtilthatja. A rendőrség határozatát 24 órán belül írásban közölni kell a szervezővel.

2. A gyülekezési jog szabad gyakorlásának korlátozása

A gyülekezési jog korlátozását részben a Gytv. 14. § (1) bekezdése, részben az emberi jogok és alapvető szabadságjogok védelméről szóló egyezmény, valamint Alkotmánybírósági határozatok szabályozzák.

2/A. Gytv. 14.§ (1) bekezdés:

Ha a gyülekezési jog gyakorlása a Gytv. 2. § (3) bekezdésében foglaltakba ütközik (nem valósíthat meg bűncselekményt vagy bűncselekmény elkövetésére való felhívást, valamint nem járhat mások jogainak és szabadságának sérelmével), vagy a rendezvényen a résztvevők fegyveresen illetve felfegyverkezve jelennek meg, továbbá ha a bejelentéshez kötött rendezvényt bejelentés nélkül, a 7. § a) és b) pontjában foglaltaktól eltérően (a rendezvény kezdetének, befejezésének időpontja, helyszíne, útvonala, célja, illetőleg napirendje) vagy tiltó határozat ellenére tartanak, a rendőrség a rendezvényt feloszlatja.

2/B. Az 1993. évi XXXI. törvénnyel kihirdetett, az emberi jogok és alapvető szabadságjogok védelméről szóló Rómában, 1950. évben kelt Egyezmény 11. Cikke szerint mindenkinek joga van a békés célú gyülekezés szabadságához és a másokkal való egyesülés szabadságához, beleértve érdekei védelmében a szakszervezetek alapítását és az azokhoz való csatlakozásnak a jogát. E jogok gyakorlását csak a törvényben meghatározott olyan korlátozásoknak lehet alávetni, melyek egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság vagy közbiztonság, a zavargás vagy bűnözés megakadályozása, a közegészség, az erkölcsök, illetőleg mások jogai és szabadsága védelme érdekében szükségesek.

2/C. Az Alkotmánybíróság az 55/2001.(XI.29.) AB számú határozatában foglalkozott a Gytv. alkotmányossági kontrolljával, és ennek kapcsán leszögezte: a gyülekezési jog csakúgy, mint a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadsága szorosan kapcsolódik a véleménynyilvánítás szabadságához. Gyűlések szervezésének, megtartásának, az azokon való részvételnek a joga nélkül a nézetek, információk megszerzésének és másokkal való megosztásának, a vélemények közösen történő kialakításának a lehetősége ugyanis aligha volna megvalósítható. Ugyanakkor a gyülekezési jog nem korlátozhatatlan jog.

A közterület használatának, igénybevételének lehetősége a gyülekezési szabadságon kívül egy másik alapjog: az Alkotmány 58.§-a által biztosított szabad mozgáshoz való jog

érvényesülésének is a feltétele. Az Alkotmánybíróság a 60/1993.(XI.29.)AB határozatára utalással kifejtette, hogy a szabad mozgáshoz való jog a helyváltoztatáshoz való jog szabadságát is jelenti. A szabad mozgáshoz való jog érvényesülésének leggyakoribb színtere pedig a közút, a közterület.

Az Alkotmánybíróságnak – hasonlóan a Legfelsőbb Bírósághoz – következetes az ítélkezési gyakorlata azt illetően, hogy az államnak az alapvető jog tiszteletben tartására és védelmére vonatkozó kötelezettsége nem merül ki abban, hogy tartózkodnia kell megsértésüktől, hanem magában foglalja azt is, hogy biztosítania kell az érvényesülésükhöz szükséges feltételeket is. Két alapjog, a gyülekezési jog és a mozgás szabadsága konfliktusának megelőzésére a hatóságnak szükségképpen rendelkeznie kell azzal a jogszabályi felhatalmazással, hogy biztosítsa mindkét alapjog érvényesülését, illetőleg ha ez lehetetlen, akkor azt, hogy az egyik a legszükségesebb mértékben szoruljon háttérbe a másik javára. Ez indokolja a bejelentési kötelezettséget, hogy a hatóság időben tudomást szerezzen a közterületen tartandó rendezvényről. Így például nem jelenti a gyülekezés szabadságához való alapjog szükségtelen korlátozását az olyan rendezvény megtiltása, amelynek megtartása esetén aránytalan sérelem hárulna a közlekedés rendjére, ezáltal mások szabad mozgásának lehetőségére is, vagy ha a rendezvény a bejelentett várható csatlakozók számát többszörösen meghaladva a résztvevők száma miatt súlyosan veszélyezteti a közúton folyó közlekedést.

A rendőrség feladata a gyülekezési jog kapcsán kettős. Egyrészt biztosítania kell a bejelentett és meg nem tiltott rendezvényeknek a bejelentésben foglaltaknak megfelelő megvalósíthatóságát, másrészt pedig biztosítania kell a rendezvényen részt nem vevők jogait is. Vagyis az államot – amely a közrend védelmét a rendvédelmi szervek útján gyakorolja – nem csak tartózkodás, hanem pozitív kötelezettségek is terhelik a gyülekezési jog biztosítása terén. A bejelentési kötelezettség azért sem lehet elhanyagolható jelentőségű, mert ennek ismeretében tud a rendőrség felkészülni a kötelezettségeinek gyakorlására.

A rendőrségi feladatkörök közül nagyon sokhoz kapcsolódik intézkedési jogkör, ilyen pl. a felosztatás is. Az ilyen helyzetek jogi értékelésekor, attól függetlenül, hogy kell lennie egy olyan objektív határnak, melynek mentén az intézkedés jogszerűnek vagy jogellenesnek minősíthető, figyelembe kell venni, hogy nem csak az intézkedés, hanem az intézkedés elmulasztása is súlyos következményekkel járhat. Annak eldöntésére, hogy fennáll-e az intézkedési kötelezettség, és ha igen, milyen mértékben, gyakran rövid idő alatt kell választ adni a rendőrségnek, ezért az írásbeliség, a határozati forma nélkül kell az intézkedést foganatosítani, vagy dönteni annak szükségtelenségéről. A rendezvény felosztatásának jogellenessége megállapítása iránt indított perekre a közigazgatási hatósági eljárás szabályai az irányadók.

3. A gyülekezési joggal visszaélés szabálysértése

Az Sztv. 152. §-a határozza meg a gyülekezési joggal visszaélés szabálysértési tényállását.

(1) Aki bejelentési kötelezettséghez kötött összejövetelet, felvonulást, vagy tüntetést bejelentés, vagy a tervezett új időpontról való előzetes tájékoztatás nélkül, vagy a rendőrség tiltó határozata ellenére szervez vagy tart, százezer forintig terjedő pénzbírsággal sújtható.

(2)

(3) Az (1) bekezdésben meghatározott szabálysértés miatt az eljárás a rendőrség hatáskörébe tartozik.

A szabálysértés jogi tárgya a közrend.

A közrend – amelynek védelme érdekében a gyülekezési jog korlátozható – nem definiált fogalom. A közrend széles kört felölelő közösségi érdekek gyűjtőfogalma, mely magában foglalja a közbiztonságot és a köznyugalmat.

Más megközelítésben a társadalomnak azt az állapotát hordozza, melyben nem szükséges jelentősebb létszámú rendvédelmi egység alkalmazása ahhoz, hogy az emberi együttélés kiegyensúlyozott legyen, az egyes emberek, csoportosulások tevékenysége ne sértse indokolatlanul más emberek alapvető jogait.

A közrend védelme az állam mindenkori kötelezettsége, állami funkció, melynek megvalósítása a rendvédelmi szervek útján történik.

A szabálysértési tényállás által védett érdek a közterületek mindenki által való zavartalan használatának joga.

A szabálysértés passzív alanyai azok a személyek, akiket a szabálytalanul, illetve tiltott módon megtartott rendezvény a közterület használatában akadályoz.

A szabálysértés elkövetője a rendezvény szervezője, vezetője. A rendezvényen résztvevő személyeket – egyéb jogellenes magatartás hiányában – e tényállás alapján szabálysértési felelősség nem terheli.

Az elkövetési magatartásnak háromféle változata van:

- az előzetes bejelentés elmulasztása,
- a bírósági ítéletet (közigazgatási eljárás) követően a tervezett új időpontról a rendőrség tájékoztatásának elmulasztása
- a rendezvénynek a rendőrség tiltó határozata ellenére való szervezése vagy megtartása

A fenti elkövetési magatartások tanúsítása esetén – és még a Gytv.-ben meghatározott egyéb esetekben is – fennáll a rendőrségnek a Gytv. 14. § (1) bekezdésében meghatározott felosztási joga és kötelezettsége.

A felosztás jogellenessége közigazgatási eljárás keretében sérelmezhető.

A szabálysértés elbírálása rendőrségi hatáskörbe tartozik.

4. A rendzavarás szabálysértése

A rendzavarás szabálysértését az Sztv. 142.§-a szabályozza.

(1) Aki

- a) verekszik, továbbá, aki mást verekedésre felhív,**
- b) rendzavarás, vagy garázdaság esetén a hatóság vagy az eljáró hivatalos személy intézkedésével szemben engedetlenséget tanúsít, elzárással vagy százötvenezer forintig terjedő pénzbírással sújtható.**

(2) Aki nyilvános rendezvényen

- a) lőfegyvert, vagy robbanóanyagot, illetőleg az élet kioltására vagy testi sértés okozására alkalmas eszközt tartva magánál jelenik meg,
 b) a rendező szerv, illetőleg a rendőrség biztonságra vonatkozó felhívásának, rendelkezésének nem tesz eleget, ötvenezer forintig terjedő pénzbírsággal sújtható.

(3) Az (1)-(2) bekezdésben meghatározott szabálysértés elkövetőjével szemben kitérésnek is helye van.

(4) Az (1) bekezdésben meghatározott szabálysértés miatt az eljárás a bíróság, a (2) bekezdésben meghatározott szabálysértés miatt a rendőrség hatáskörébe tartozik.

A vizsgálat szempontjából a 142. § (1) bekezdés b) pontjának van gyakorlati jelentősége, így a továbbiakban a rendzavarás szabálysértésének ezzel az elkövetési fordulatával foglalkozunk.

A rendzavarás szabálysértésének jogi tárgya a közrend védelméhez fűzött társadalmi érdek. Közelebről a közterületek, nyilvános helyek rendjének védelme abból a célból, hogy ezeket mindenki a rendeltetésének megfelelően, zavartalanul, nyugalmanak és testi épségének veszélyeztetése nélkül használhassa.

A b) pont **jogi tárgya** a hivatalos személy vagy a hatóság szolgálati feladata ellátásának, illetve közérdekű tevékenységének zavartalansága.

A szabálysértés **alanya** bárki lehet, aki a rendzavarás vagy a garázdaság helyszínén tartózkodik és a hatóság felszólítása ellenére a helyszínről nem távozik el.

A jelenlét motívuma irreleváns a szabálysértés megvalósulása szempontjából, mert a magatartás jogellenessége abban nyilvánul meg, hogy az elkövető a rendzavarás vagy a garázdaság helyszínére megy és ott marad, ahonnan az intézkedő rendőrök mindenkit távozásra szólítanak fel. Ebből a szempontból közömbös, hogy ezt milyen célból vagy okból teszi (csendes szemlélőként – vagy csatlakozni kíván a csoporthoz).

A szabálysértés megvalósulásának nem feltétele továbbá, hogy az elkövető az adott rendzavaró vagy garázda csoport tagja legyen, illetőleg a rendzavarás vagy a garázdaság az ő konkrét magatartása miatt következzen be. Ilyen értelemben, ha az elkövető többlet tényállási elemet valósít meg, az általában a büntetéskiszabása körében értékelendő vagy alkalmas lehet más szabálysértés, esetleg bűncselekmény megállapítására.

Az **elkövetési magatartás** a hatóság intézkedésével szembeni passzív engedetlenség. Az elkövető önmagában ezzel a passzív magatartásával akadályozza a hivatalos eljárást, a közrend helyreállítását vagy az egyéb hatósági intézkedést.

Ha az elkövető a hatóság tagja ellen tevőleges magatartással valósítja meg a hatósági intézkedéssel szembeni ellenszegülést, nem szabálysértést követ el, hanem a cselekménye alkalmas lehet a Btk. 229. §-ában meghatározott hivatalos személy elleni erőszak, vagy a Btk. 230. §-ában meghatározott közfeladatot ellátó személy elleni erőszak büntetvényének a megállapítására.

A szabálysértés csak **szándékosan** követhető el. Az elkövető tudatának át kell fognia, hogy rendzavarás vagy garázdaság helyszínén tartózkodik, a hatóság az összes jelenlevőt távozásra

szólítja fel, és e felszólításnak a jelenlevők kötelesek eleget tenni. Természetesen nem követi el a szabálysértést az a személy, akinek szándéka nem a hatósági felszólítás teljesítésének megtagadására irányul, hanem alapos oka van arra, hogy a helyszínen maradjon (pl. orvos, akit beteghez hívtak vagy baleset sérültjének hozzátartozója, stb.). Az elkövető szándékát minden esetben a konkrét ügy tényállása alapján kell megítélni.

Az elhatárolás alapja a szabálysértés erőszakmentessége. Mint veszélyeztető jellegű cselekmény, nem szükséges, hogy ténylegesen kiváltson riadalmat, illetve megbotránkozást. Azonban feltétele a mások előtti elkövetés, tehát legalább két személynek ténylegesen észlelnie kell.

A magatartás kihívó közösségellenességének ténye határolja el a csendháborítástól vagy a becsületsértéstől. Ha az eset összes körülményei alapján egyértelmű, hogy az indokolatlan zajkeltés, illetve a lealacsonyító, megszégyenítő kijelentés háttérében közösségellenes motívum, tehát mások nyugalmának megzavarása áll, garázdaság valósul meg.

Az Sztv. nem határozza meg „a rendzavarás vagy a garázdaság esetén” fogalmakat. Téves jogértelmezésre adhat alapot az a jogalkotói hiba, hogy a szabálysértés elnevezésére és a b) pontos szabálysértés egyik tényállási elemének megfogalmazására azonos szót, a „rendzavarást” használja.

A rendzavarás mint tényállási elem tényleges tartalma nem azonos a rendzavarás, mint szabálysértés tartalmával. Ugyanakkor a rendzavarásnak, mint tényállási elemnek tartalommal történő kitöltését, jogalkotói iránymutatás hiányában, a jogalkalmazóra bízta. A szabálysértés jogi tárgyából kiindulva a rendzavarás bármely olyan magatartás vagy esemény lehet, amely konkrétan sérti vagy veszélyezteti a közrendet. A lényeges az, hogy ezekben az esetekben azonnali rendészeti beavatkozást igénylő teendőkre van szükség.

A kommentárnak a „rendzavarás” fogalmára vonatkozó fenti magyarázata aggályossá vált azonban azért, hogy a jogalkotó egy módosítás során a „garázdaság” helyszínével is kiegészítette a b) pont tényállását. Ez alatt ugyanis első ránézésre minden jogalkalmazó a garázdaság Btk.-beli vagy szabálysértési tényállásának megvalósítását értené, ezáltal azonban olyan helyzet állna elő, hogy egy jogszabályhelyen belül egymás mellett előforduló, két jogi terminust (rendzavarás és garázdaság) eltérő terjedelemben értelmeznénk, az egyikre annak a hétköznapi jelentését is megengedve, a másikat csupán a jogi értelmére korlátozva.

Megoldás lehetne, ha a „rendzavarás” szót is csak a törvényi értelmében alkalmaznánk, ekkor azonban a b) pontos tényállás megvalósulásához az kellene, hogy a helyszínen valaki más, tehát egy harmadik személy megvalósítsa az a) pontos rendzavarást, azaz verekedjen vagy verekedésre hívjon fel. Ez a rendkívül szűk értelmezés használhatatlanná tenné a jogszabályt, és nyilvánvalóan ellenkezne a jogalkotó szándékával.

Ugyanígy belátható azonban az is, hogy a következetesen tág értelmezés – azaz mindkét fogalom köznap értelemben való használata, mely garázdaság esetén akár az emberölést is megengedné – a büntetőjog egyik alapelvébe, a kiterjesztő értelmezés tilalmába ütközne, és egyébként is parttalan alkalmazáshoz vezetne.

A kérdés tehát nyitott, a kollégiumi értekezlet sem tudott megnyugtatóan állást foglalni a kérdésben. Abban azonban minden résztvevő egyetértett, hogy a bizonytalanság oka a

tényállás megfogalmazásában a jogi fogalmak oda nem illő illetve többértelmű használata, azaz egyértelműen jogalkotói hiba eredménye.

Jelen összefoglaló anyagban a konkrét jogesetek bemutatásakor mindazonáltal – *jobb híján* – a kommentár értelmezését követjük a „rendzavarás helyszínén” fordulat megállapíthatóságával kapcsolatban.

5. A gyülekezési joggal visszaélés és a rendzavarás b) pontjában foglalt szabálysértés találkozásának problémája

A gyakorlatban a rendzavarás szabálysértésének jogi értékelése a jogszabályi rendelkezésekbe ütköző rendezvények feloszlata kapcsán vet fel jogalkalmazói problémát.

Kérdés, hogy a feloszlátás során vagy után kialakult helyzet mikor minősülhet rendzavarás szabálysértésének?

A gyülekezési joggal visszaélés szabálysértésének elkövetése befejeződik a jogszabályellenes gyülekezés szervezésével vagy megtartásával, és életbe lép a hatóság feloszlátási kötelezettsége és jogosultsága. A Gytv. rendelkezései alapján a közrendet ténylegesen nem zavaró rendezvény is felosztható. Önmagában az a körülmény, hogy a rendezvényen részt vevők a hatósági intézkedéssel szemben engedetlenséget tanúsítanak, de rendzavarás vagy garázdaság nem történik, nem alapozhatja meg a rendzavarás b) pontos alakzatának megállapítását. Velük szemben egyéb rendőri intézkedésre, pl. elvezetésre sor kerülhet.

Amennyiben a jogalkotó célja az lett volna, hogy a gyülekezési törvény pusztá megsértését szabálysértésként pönalizálja, akkor egy keretdiszpozíció segítségével a Gytv. 14. § (1) bekezdésének esetét beemelte volna a rendzavarás 142. §-ának valamelyik elkövetési alakzatába. Mivel ez nem történt meg, ezért a Gytv. rendelkezéseinek megsértése esetén a rendzavarás mechanikusan nem állapítható meg. Ellenkező esetben az ilyen jogértelmezés az eljárás alá vont személy terhére a jogállamiság követelményeivel össze nem egyeztethető kiterjesztő értelmezést jelentene.

A gyakorlatban előfordulhat, hogy a feloszlátás során a rendezvényen részt vevők vagy egyes csoportok a közrendet megzavaró vagy garázdaságot megvalósító, kihívóan közösségellenes magatartást tanúsítanak és a helyszínen tartózkodó, rendzavaró vagy garázda magatartást nem tanúsító személyek a hatóság felszólítása ellenére a helyszínről nem távoznak el. Ebben az esetben mind a rendzavaró, garázda magatartást megvalósító, mind a helyszínen tartózkodó személyek b) pontos szabálysértési felelőssége megállapítható lehet (ez utóbbira utalhat a „rendzavarás vagy garázdaság esetén” törvényi megfogalmazás).

Az elsőfokú bíróságnak a bizonyítási eljárás során elsődlegesen azt kell vizsgálnia, hogy a rendezvény feloszlata során történt-e olyan rendbontó vagy kihívóan közösségellenes, garázda magatartás, amely az életet, vagyonbiztonságot, mások személyi szabadságát, a közrendet, közbiztonságot és a köznyugalmat sérti vagy veszélyezteti. A történeti tényállásában ezeket a körülményeket pontosan rögzíteni kell.

Helyesen állapította meg az elsőfokú bíróság tényállásának elején, hogy „2006. október 23-ról 24-re virradó éjjel a Budapest, V. ker. Ferenciek terén a közrendet súlyosan megzavaró, garázda jellegű csoportosulás alakult ki. Jelen ügyben nem szereplő személyek az Erzsébet híd pesti hídfőjénél a Kossuth Lajos utca és a híd átmenő forgalmát is ellehetetlenítő

barikádot emeltek. A későbbiek során a tömegmegmozdulás résztvevői közül többen köveket dobáltak a kivezényelt rendőrök felé.”

Az elsőfokú bíróság ezen tények rögzítésével a b) pontos szabálysértés „rendzavarás vagy garázdaság esetén” tényállási elemét kimerítette.

Megjegyzendő, hogy nem foghat helyt az az elkövetői védekezés, hogy a hatóságnak a rendezvényt feloszlató magatartása jogellenes volt, mert a feloszlítás jogosságának vagy jogellenességének vizsgálata nem lehet a szabálysértési eljárás tárgya. Mint fentebb említettem, ez a körülmény kizárólag közigazgatási eljárás keretében sérelmezhető.

Ezt követően kell a bíróságnak tisztázni, hogy történt-e rendőri felszólítás a helyszín elhagyására, illetve az mindenki számára jól hallható volt-e.

Majd vizsgálni kell az elkövető által tanúsított magatartást. pl. mennyi ideig és milyen okból volt a helyszínen, kifejtett-e bárminemű tevékenységet vagy sem, észlelt-e rendzavarást, garázda jellegű magatartást, hallotta-e a helyszín elhagyására irányuló rendőri felszólításokat, stb.

Az előbbi példánál maradva a bíróság tényállásában megállapította, hogy az elkövető kb. 23-kor érkezett a helyszínre és a folyamatos rendőri felszólítások ellenére 02 óráig ott tartózkodott, majd a vízagyúval felszerelt rendőri sorfal közeledtére próbált menekülni a híd pesti hídfőjétől.

Megjegyzendő, hogy e körben az elkövető nem hivatkozhat alappal arra, hogy nem vett részt a rendbontásban és kizárólag „kíváncsi szemlélőként” volt jelen. Ezen eljárások egy részének tárgya nem az, hogy az elkövető részt vett volna ilyen jellegű cselekményben, hanem az, hogy a mások által megvalósított rendzavaró, garázda cselekmény helyszínén jelen volt és onnan rendőri felszólításra sem távozott.

A vizsgálatra megküldött konkrét végzések részletes ismertetése nélkül megállapítható azonban, hogy az elsőfokú bíróságok általában nem rögzítették tényállásszerűen a rendzavarás vagy a garázdaság tényét. A másodfokú bíróság pedig hosszan és részletesen taglalta a gyülekezési jogot, mint alkotmányos alapjogot és annak korlátozhatóságát, összefüggésbe hozva a gyülekezési joggal való visszaélés és a rendzavarás szabálysértésével.

Felülvizsgálatának azonban elsődlegesen a rendzavarás szabálysértésének tényállási elemeire kellett volna korlátozódni és a fenti összefüggéseket csak az adott tényállás által megkívánt mértékben említeni.

6. A vizsgálatra megküldött ügyekből levonható konkrét megállapítások

6/a.

A Pesti Központi Kerületi Bíróság végzésével az elkövetőt rendzavarás szabálysértése miatt figyelmeztetésben részesítette. A Fővárosi Bíróság, mint másodfokú bíróság a kerületi bíróság határozatát hatályában fenntartotta.

Helyesen állapította meg a kerületi bíróság, hogy az eljárás alá vont személy észlelte, hogy a Budapest, V. kerületi Erzsébet téren a rendőrség rendbontó tevékenységük miatt több személlyel szemben korábban intézkedett. Az ORFK Készenléti Rendőrség biztosítást végző egyik parancsnoka odament az elkövetőhöz és felszólította provokatív cselekménye

abbahagyására, illetve a helyszín elhagyására, amely felszólításnak az eljárás alá vont személy nem tett eleget, majd ismételt rendőri felszólítás ellenére sem hagyta el a helyszínt.

Az első- és másodfokú bíróságok részéről azonban elmaradt a mások által tanúsított rendbontó tevékenység illetve az elkövető provokatív magatartásának részletes leírása. Ennek a körülménynek azért is van jelentősége, mert az elkövetéskor hatályban lévő 142. § (1) bekezdés b) pontjában foglalt rendzavarás szabálysértése akkor valósul meg, ha rendzavarás esetén az elkövető a hatóság vagy a közfeladatot ellátó személy intézkedésével szemben engedetlenséget tanúsít.

6/b.

A Pesti Központi Kerületi Bíróság végzésével rendzavarás szabálysértése miatt az elkövetőt 50.000 Ft pénzbírsággal sújtotta. A Fővárosi Bíróság mint másodfokú bíróság a kerületi bíróság végzését hatályában fenntartotta.

Az első-másodfokú bíróság helyesen állapította meg a rendzavarás szabálysértését azzal a be nem jelentett tüntetés részvevőjével szemben, aki megafonon keresztül buzdította a tömeget az intézkedő rendőrökkel szembeni engedetlenségre, felszólította őket, hogy üljenek le a földre, mert így nehezebben tudják őket elvinni, illetve alkossanak sorfalat [Sztv. 142. § (1) bekezdés b) pontja].

6/c.

A Pesti Központi Kerületi Bíróság végzésével az elkövetővel szemben rendzavarás szabálysértése miatt figyelmeztetést alkalmazott. A Fővárosi Bíróság mint másodfokú bíróság a kerületi bíróság végzését hatályon kívül helyezte és az eljárást megszüntette.

Álláspontunk szerint az elsőfokú határozat nem részletezte a közrendet zavaró, károkozó, garázda magatartás mibenlétét. Tényállásában kizárólag annyit rögzített, hogy a helyszínen zajló tömeges rendzavarás megszüntetésének céljából az intézkedő rendőrök több alkalommal hangosbemondón keresztül felszólították az ott tartózkodókat a helyszín, illetve a terület elhagyására. Az elsőfokú bíróság a bizonyítékok értékelése körében egyebekben a tényálláshoz tartozó alábbi ténymegállapításokat tette: „A bíróság megállapította, hogy 2006. október 23-ról 24-re virradó éjjel a Budapest, VII., Rákóczi úton közbiztonságot, illetve közrendet zavaró, károkozó, garázda, továbbá a jelenlévő rendőri erők ellen támadó csoportosulás alakult ki. Ennek a csoportosulásnak a feloszlására kivonuló rendőri erők szólították fel az ott tartózkodókat a helyszín elhagyására, melynek az eljárás alá vont személy nem tett eleget, illetve úgy döntött, hogy egy személyben felajánlja segítségét a tömeg oszlatására a helyszínen tartózkodó rendőröknek.”

A másodfokú bíróság eljárást megszüntető határozatának jogi indokolásában az alábbiakat fejtette ki:

A másodfokú határozat szerint „az állandó bírói gyakorlatnak megfelelően azonban a bíróságnak vizsgálnia kellett, hogy az eljárás alá vont személy magatartásával ténylegesen történt-e bármilyen akadályozás, mert ahogy azt az elsőfokú bíróság is megállapította, az engedetlenség önmagában nem valósít meg szabálysértést. A hatósági intézkedésnek pedig konkrétan, személyre vonatkozóan és teljesíthetőnek kell lenni”.

Rögzíti továbbá: „az eljárás alá vont személy a rendzavarás szabálysértését nem követte el, mert a rendőrségi felszólításnak, amely reá személy szerint vonatkozott – hogy álljon meg – maradéktalanul eleget tett. Magatartásával nem akadályozta a rendzavarás esetén eljáró hivatalos személyt intézkedésében, hiszen a rendőrsorfallal akkor már kb. egy órája állt, a tanúk és az eljárás alá vont személy vallomása szerint is.

Ezt megelőzően ugyan a helyszínt – a jelenlévő tömeg többi tagjával együtt – valóban nem hagyta el, azonban a be nem jelentett tüntetésen való részvétel önmagában csak a szervező és a rendezvény tartója részéről szabálysértés”.

Álláspontunk szerint a helyszín elhagyására vonatkozó hatósági felszólítás a rendzavarás vagy garázdaság helyszínén tartózkodó valamennyi személyre egységesen vonatkozik. Az a körülmény, hogy a rendőrsorfal állt, de a helyszín elhagyására vonatkozó felszólítás folyamatosan elhangzott, nem jelenti azt, hogy rendőri intézkedés nem volt folyamatban. A másodfokú határozat nem fejtette ki részletesen azt a szükséges tényállási elemet, hogy a helyszínen történt-e és milyen tartalmú rendzavaró vagy garázda magatartás, és azt az eljárás alá vont személy észlelte-e.

6/d.

A Pesti Központi Kerületi Bíróság végzésével a három eljárás alá vont személyt társtettesként elkövetett garázdaság szabálysértése miatt egyenként 2 napi elzárás büntetéssel sújtotta. A Fővárosi Bíróság mint másodfokú a kerületi bíróság végzését hatályon kívül helyezte és az iratokat a Budapest Főváros V. kerületi Önkormányzat Polgármesteri Hivatal Közigazgatási Iroda Szabálysértési csoportjához mint elsőfokú szabálysértési hatósághoz átteni rendelte.

Helyesen döntött a másodfokú bíróság, amikor megállapította, hogy a szórakozóhelyről hajnali 2 óra körül együtt távozó, ittas állapotban lévő, hangosan káromkodó, kiabáló, az útjában eső tárgyakat bottal ütögető elkövetők cselekménye kirívóan közösséggellenes tényállási elem hiányában garázdaság helyett csendháborítás szabálysértése megállapítására lehet alkalmas.

6/e.

A Pesti Központi Kerületi Bíróság végzésével az elkövetőt rendzavarás szabálysértése miatt 3 napi elzárással sújtotta. A Fővárosi Bíróság mint másodfokú bíróság az elsőfokú határozatot hatályon kívül helyezte és az eljárást megszüntette.

Az elsőfokú bíróság által megállapított tényállás szerint az eljárás alá vont személy a be nem jelentett rendezvényt tartó tömeg tagjaként nem tett eleget a helyszín elhagyására vonatkozó hatósági felszólításnak. Az elsőfokú bíróság nem vizsgálta a rendzavarás vagy a garázdaság tényét, hanem jogi álláspontja szerint az engedély nélküli rendezvényen való részvétel önmagában alkalmas arra, hogy veszélyeztesse a közbiztonságot, amely szükségessé teszi a rendvédelmi szervek fellépését annak helyreállítása végett. Álláspontja szerint ez a tény objektíve megalapozza a rendzavarásnak, mint állapotnak és ilyen formán, mint törvényi tényállási elemnek a megállapíthatóságát.

Álláspontunk szerint helyesen döntött a másodfokú bíróság, amikor a hatályon kívül helyezés mellett a szabálysértési eljárást megszüntette.

6/f.

A Pesti Központi Kerületi Bíróság végzésével az eljárás alá vont személyt garázdaság szabálysértése miatt 3 nap elzárással sújtotta. A Fővárosi Bíróság mint másodfokú az elsőfokú bíróság határozatát a szankciót kiszabó részében megváltoztatta és az elkövetőt figyelmeztetésben részesítette.

Az elsőfokú bíróság által megállapított tényállás szerint az elkövető 2006. szeptember 23-án 12,00 óra körüli időben a Budapest, V., Kossuth téren erősen ittas állapotban a békésen demonstráló emberek között hangosan kiabálva megpróbált feljutni az ott felállított színpadra. A színpad előtt elhelyezett szalagkordonon túljutott és a demonstráció rendjét önkéntesen

felügyelő személyek felszólítása ellenére, nekik ellenállást tanúsítva továbbra is hangosan kiabálva a téren lévő színpadra akart feljutni. Végül a demonstráció rendjének önkéntes felügyelői az eljárás alá vont személyt karjánál fogva próbálták a helyszínről eltávolítani, aminek ellenállt, ezért rendőri intézkedést kértek.

A másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság tényállását elfogadva a szabálysértést szintén garázdaságnak minősítette. Az enyhítő körülményekre figyelemmel azonban a szankciót figyelmeztetésre enyhítette.

6/g.

A Pesti Központi Kerületi Bíróság végzésével a négy elkövetőt rendzavarás szabálysértése miatt egyenként 4-4 nap elzárással sújtotta. A Fővárosi Bíróság mint másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság határozatát hatályon kívül helyezte és az eljárást megszüntette.

Az elsőfokú bíróság határozatában nem fejtette ki a rendzavarás vagy a garázdaság tényét, határozatának tényállásában csak annyi szerepel, hogy „2006. október 23. napján 15 óra 30 perc körüli időben Budapesten, az V. kerület Alkotmány utcában be nem jelentett demonstrációt tartottak. A demonstrálók a rendőrség által felállított fémkordont áttörték és megálltak a vízágyúval megerősített rendőrségi mozgó sorfal előtt. Az I. és III. r. elkövetők közvetlenül a rendőrségi mozgó sorfal előtt, a II. és IV. r. elkövető pedig a vízágyú előtt álltak meg és ilyen módon akadályozták a rendőrségi mozgó sorfal előrehaladását”.

A másodfokú határozat a történeti tényállást az alábbiakban foglalta össze: „a megállapított tényállás lényege – a feljelentéssel azonosan – az, hogy az eljárás alá vont személyek be nem jelentett demonstrációt tartó tömeg tagjaiként nem tettek eleget a helyszín elhagyására utasító felszólításnak és engedetlenséget tanúsítva a helyszínről nem távoztak el. A határozatában a rendőrség által felállított fémkordon áttörésével nem foglalkozott, hanem ezzel éppen ellentétesen azt állapította meg, hogy a helyszínen közbiztonságot, illetve közrendet zavaró, károkozó, garázda, vagy a jelenlévő rendőri erő ellen támadó csoportosulás nem alakult ki.

6/h.

A Pesti Központi Kerületi Bíróság végzésében az eljárás alá vont személlyel szemben rendzavarás szabálysértése miatt figyelmeztetést alkalmazott. A Fővárosi Bíróság mint másodfokú bíróság a kerületi bíróság határozatát hatályon kívül helyezte és a szabálysértési eljárást megszüntette.

Az elsőfokú bíróság a tényállást rendkívül szűkszavúan az alábbiak szerint rögzítette. „Az eljárás alá vont személy 2004. december 10. napján 20 óra 35 percet megelőző időben a Budapest, V. kerület Margit-híd bal oldali járdáján gyalogosan haladt Buda irányába, melynek során a nála lévő Monacor típusú megafon készüléket több alkalommal szirénázásra használta. Az elkövetőt ezt követően a Margit-híd Margitszigeti lehajtójánál rendőri intézkedés alá vonták és előállították a kapitányságra. A bíróság az akkor hatályos rendzavarás szabálysértésének b) pontjában – aki közterületen, nyilvános helyen, sportrendezvényen olyan kihívóan közösségellenes magatartást tanúsít, amely alkalmas arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen – foglalt rendzavarás elkövetése miatt állapította meg szabálysértési felelősségét.

A másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság tényállását lényegében azzal a körülménnyel egészítette ki, hogy 2004. december 10. napján 20,00 óra körüli időben előzetesen bejelentett rendezvény megtartására került sor a Budapest, V. kerület Képviselők háza előtt, amely 20 óra 20 perc körül véget ért. A rendezvény befejezését követően az elkövető egy személy társaságában a Margit-híd déli oldalán található járdaszakaszon Buda irányába indult. A jogszerűen megtartott rendezvényről távozó személyeket a BRFK. munkatársai továbbra is

megfigyelés alatt tartották, és amikor az elkövető a nála lévő hangjelzőkészüléket időközönként bekapcsoló elkövető és a társaságában lévő személy a Margit-híd szigeti lejárójához érkeztek a biztosítást ellátó parancsnok utasítást adott beosztottjának az eljárás alá vont személy előállítására. Anélkül, hogy a szabálysértés folytatásáról történő tartózkodásra figyelmeztették volna, felszólították, hogy a szolgálati gépjárműbe szálljon be.”

Mind az első-, mind a másodfokú bíróság figyelmen kívül hagyta, illetőleg a másodfokú bíróság a bizonyítékok köréből az alábbi tartalmú rendőri jelentéseket kirekesztette:

Az eljárás alá vont személy több rendezvény megtartására tett bejelentést a BRFK.-n. A rendezvények közül az V. kerületben lévő Képviselői Irodaháztól a Budapest, II. kerületi Szemlőhegyi utca 42.szám elé bejelentett, valamint a Szemlőhegyi utca 42.szám előtt tartandó rendezvényeket a BRFK. két határozatával megtiltotta. Az eljárás alá vont személy, mint főszervező a metrókijárat és a Kossuth tér 4. szám alatti Miniszterelnöki Hivatal között a tiltó határozatokat átvette.

Ennek ellenére az elkövető egy kézi hangosítóból beszédet intézett az egybegyűltekhöz, amelyben felhívta a résztvevőket, hogy nyugodtan vonuljanak vele együtt a Szemlőhegyi útra, beszédében még a pontos útvonalat is elmondta. 19.30 óra körüli időben a kb. 50-60 főnyi résztvevő elindult a képviselői irodaházhoz. A menet élén a főszervező, az eljárás alá vont személy haladt, aki a kezében vitt kézi hangosítóberendezést szirénázó üzemmódra kapcsolva éles váltakozó hangmagasságú szirénázó hanggal vezette a vonulást. A képviselői irodaház előtt tartott beszédek során az elkövető ismételt kijelentette, hogy a rendőrségi tiltó határozat ellenére fel kíván vonulni a Szemlőhegyi útra és erre biztatta a rendezvényen megjelent résztvevőket is. Kb. 20.25 órakor a résztvevők a helyszínen a rendezvényt befejezték, viszont az elkövető és kb. 40 társa megkezdte a rendőrség által betiltott vonulós demonstrációt.

Álláspontunk szerint az eljárás alá vont személy magatartásával megvalósította az Sztv. 152. §-ba ütköző gyülekezési joggal való visszaélés szabálysértését és ezért rendelkezni kellett volna az iratoknak a szabálysértési eljárás lefolytatása végett az illetékes rendőrkapitányságra történő áttételéről.

A két egymástól eltérő jogértelmezés az alábbi:

1.)

A gyülekezési jog jogszabályellenes gyakorlása önmagában, objektíve alkalmas a közbiztonság veszélyeztetésére és ezáltal a rendzavarás, mint törvényi tényállás elem megállapítására.

2.)

A gyülekezési jog jogszabályellenes gyakorlása – egyéb törvényi feltételek esetén – a gyülekezési joggal visszaélés szabálysértésének megállapítására lehet alkalmas.

A Kollégium az értekezleten a 2. pont szerinti értelmezést fogadta el.

Ettől elkülönül a rendzavarás b) pontos szabálysértése, amikor a helyszínen megvalósuló rendzavarás vagy garázdaság esetén rendeli büntetni azt az eljárás alá vont személyt, aki a helyszín elhagyására vonatkozó hatósági felszólítással szemben passzív engedetlenséget tanúsít.

Bizonyítható rendzavarás vagy garázdaság hiányában a szabálysértés nem állapítható meg.

7. A nyomozás folytatásának elrendelése

A Be. 207. § (2) bekezdésének c) pontja szerint a nyomozási bíró feladatai közé tartozik a nyomozás megszüntetését követően a nyomozás folytatásának elrendelése. Erre akkor kerülhet sor, ha a Be. 191. § (3) bekezdése alapján a nyomozás megszüntetése ellen nem éltek panasszal, illetve az ügyész, vagy a helyettes ügyész nem rendelte el a nyomozás folytatását. Nem egységes a gyakorlat a tekintetben, hogy a nyomozási bíró elrendelheti-e a nyomozás folytatását, ha azt nem az ügyész, hanem a sértett indítványozza. A nyomozási bíró feladatait meghatározó 207. § (1) - (5) bekezdéseiben változik az indítványozó megjelölése.

Az esetek többségében ügyészi indítvány alapján jár el a nyomozási bíró, de szerepel az ügyész mellett a gyanúsított és a védő indítványozási jogosultsága, de a kérdéses (2) bekezdés c) pontjánál nincs megjelölve az indítványozó személye.

A kérdés megválaszolásához segítségül hívtuk a nyomozás megszüntetése esetén létező jogorvoslati eszközöket és megpróbáltuk értelmezni a Be 191. § (3) bekezdésében a jogalkotói szándékot, az adott törvényhely rendeltetését.

Az egyik álláspont szerint a nyomozás megszüntetése után garanciális okokból került bírói hatáskörbe a nyomozás folytatásának elrendelése, egyrészt amiatt, hogy új tény és bizonyíték nélkül ne lehessen kijátszani ily módon a nyomozás törvényes határidejét. Ugyanakkor ez esetben is érvényesülnie kell a funkciómegosztás alkotmányossági elvének, vagyis a nyomozás folytatására csak ügyészi akarat esetén kerülhessen sor. Ezen álláspont szerint a sértett nem kérheti a számára kedvezőtlen, bár meg nem panaszolt nyomozást megszüntető határozat után a nyomozás folytatásának elrendelését. Ez ugyanis tartalmát és eredményét tekintve egy újabb jogorvoslati eszköz biztosítását jelentené, amelyre pedig a törvényalkotó nem gondolt.

A másik álláspont arra hivatkozással, hogy az említett jogszabályhelyben nincs megjelölve az indítványozó személye, a sértett is élhet ezzel a lehetőséggel. Ezt az álláspontot erősíti a Legfelsőbb Bíróságnak a Be. egyes rendelkezéseinek értelmezése tárgyában kiadott véleménye (közvetve a Bírósági Határozatok 2004. évi 8. számában a „Fórum” rovatban.) Ezt a kérdést a pótmagánváddal összefüggésben tárgyalja [Be. 229.§ (1) bekezdés 2. mondat], és arra a megállapításra jut, hogy az eljárás megszüntetése, illetve a panaszok elutasítása után a sértett választhat, hogy a nyomozási bíróhoz fordul-e (kérve a nyomozás folytatásának elrendelését), vagy – akkor még 30 – most 60 napon belül pótmagánvádlóként lép fel és vádindítványt nyújt be.

A nyomozási bíró ügykörén kívül is gyakran találkoztunk olyan határozatokkal, amelyekben a pótmagánvádló vádindítványát a ténybeli és jogi alapok hiányára tekintettel elutasították, de felhívták a sértett figyelmét, hogy ettől függetlenül a nyomozási bírótól kérheti a nyomozás folytatásának elrendelését. Az ilyen értelmű döntés még tovább bővíti a sértett fellépési lehetőségét, amikor a megszüntetett nyomozást követően nem csak választható formában, hanem egymást követően is rendelkezésére áll a büntetőeljárás kikényszerítésének eszköze.

A kollégiumi értekezlet véleménye szerint a Legfelsőbb Bíróság korábbi álláspontjával szemben – figyelemmel arra is, hogy sértheti a funkciómegosztást, ha adott esetben vádemelésre utasít a bíró – a sértett nem tehet a nyomozás folytatására irányuló indítványt a nyomozási bíró felé, a megszüntetés elleni panasszal a sértett ezirányú cselekvési

lehetősége lezárul. A pótmagánvád marad fenn számára, mely annyiban más természetű, hogy eredményessége esetén közvetlenül bírói szakba kerül a büntetőügy. A pótmagánvád elutasítása pedig ügyészi akarat esetén nem akadályozza annak, hogy a terhelttel szemben az eljárást folytassák.

8. A terhelt fogalma zár alá vétel esetén

A Budai Központi Kerületi Bíróság végzésével a sértett feljelentőnek – a terheltnek tulajdonában lévő lakóingatlanára – zár alá vétel elrendelésére irányuló indítványát elutasította.

Álláspontja szerint a feljelentésben megjelölt elkövetőket még nem hallgatták meg gyanúsítottként, velük az alapos gyanút nem közölték, így nem tekinthetők terheltnek. Ugyanakkor nem áll fenn a kielégítés megghiúsításának veszélye sem.

A Fővárosi Bíróság mint másodfokú bíróság végzésével az elsőbírói döntést megváltoztatta és a zár alá vételt elrendelte.

Indokolásában kifejtette, hogy a feljelentésben konkrétan, személy szerint megnevezett elkövetőket a Be. VIII. Fejezet IX. Címében megjelölt kényszerintézkedés szempontjából terheltnek kell tekinteni, mert terhelti minőségüket a törvényes jogkövetkezmények tudatában tett sértetti nyilatkozat és nem a megalapozott gyanú közlése teszi megállapíthatóvá. Ugyanakkor az elkövetők a kártérítés fizetésére irányuló ügyvédi felszólításnak nem tettek eleget, illetve nem jelentkeztek, így fennáll a kielégítés megghiúsításának veszélye.

Azonos problémát vet fel a Pesti Központi Kerületi Bíróság egyik határozata is.

Ugyanakkor a Fővárosi Bíróság mint a másodfokú bíróság egy másik határozatában kifejtette, hogy ismeretlen tettes ellen folyamatban lévő ügyben terheltté akkor válik a feljelentett személy, ha őt a nyomozó hatóság meggyanúsítja, gyanúsítottként kihallgatja.

A zár alá vétel elrendelésének – egyéb törvényi feltételek fennállása esetén – akkor van helye, ha a rendelkezésre álló tényekre figyelemmel a kielégítés megghiúsításának veszélyétől alappal lehet tartani.

Kérdés, hogy a kártérítés fizetésére irányuló ügyvédi felszólítás eredménytelensége önmagában elegendő következtetési alap-e a kielégítés megghiúsításának veszélyére (a feljelentettek egy holtig tartó haszonélvezeti joggal terhelt vidéki lakóingatlanban élnek, a tulajdoni lap szerint más lakhatási lehetőségük nincs).

Az adott jogkérdésben a kollégiumi értekezlet álláspontja az alábbi:

Amennyiben a nyomozás elrendelését követően a rendelkezésre álló adatok alapján a feljelentésben szereplő személy megalapozottan gyanúsítható bűncselekmény elkövetésével, őt gyanúsítottként ki kell hallgatni. A gyanúsítottal (átfogó kifejezéssel élve: a terhelttel) a kihallgatás elején közölni kell az alapos gyanú tárgyát, a gyanúsítás lényegét, az erre vonatkozó jogszabályok megjelölésével. Más szóval, akkor lehet gyanúsítottról beszélni, ha a gyanú megalapozott, személyre konkretizált és közölt. Valaki akkor lesz gyanúsított, ha a gyanúsítást közlik vele, ettől kezdve képes érdemben a jogait gyakorolni. Ezzel nyílik meg a személyes védekezési joga és védő útján is védekezhetsz [Be.5.§ (3) bekezdés, 179.§ (3) bekezdés], valamint a törvényes feltételek fennállása esetén kényszerintézkedéseket lehet

vele szemben alkalmazni. Kényszerintézkedések alatt a Be. VIII. Fejezete értendő, amelybe a zár alá vétel is tartozik [159. §].

A feljelentésben konkrétan megjelölt elkövető a nyomozás elrendelésével tehát nem válik „automatikusan” terheltté, azonban a gyanúsítottkénti kihallgatás és a megalapozott gyanú közlése hiányában is elegendő lehet zár alá vétel elrendeléséhez a „terhelt” felkutatása iránt tett konkrét intézkedés, akár egy gyanúsítottal idézés megkísérlése is. Ezekben az esetekben – de csak ekkor! – a formális „meggyanúsítás”, azaz gyanúsítottá válás hiányában is sor kerülhet zár alá vétel elrendelésére.

9. Az óvadék felajánlásának kérdése

A Budai Központi Kerületi Bíróság, végzésével a gyanúsítottal szemben elrendelt lakhelyelhagyási tilalmat az elsőfokú bíróság tárgyalás előkészítése során hozott határozatáig fenntartotta, egyben a gyanúsított és védője által a lakhelyelhagyási tilalom külföldre utazás céljából történő feloldás iránti kérelmét elutasította.

A Fővárosi Bíróság mint másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság döntését helybenhagyta.

Indokolásában azonban az alábbiakat fejtette ki:

„Bár az ezzel kapcsolatos joggyakorlat precedens nélküli, illetve kimunkálatlan, azonban jelen esetben kiemelkedően célszerűnek mutatkozna az óvadék alkalmazhatóságának vizsgálata. E jogintézményt a Be. ugyan kétségkívül az előzetes letartóztatás megszüntetésével párhuzamosan szabályozza, ám sehol nem szerepel annak tételes tilalma, - sőt a Be. 147.§ (1) bekezdése generálisan eleve ezzel ellentétes szemléletet sugall - hogy bármely olyan esetben ne lenne alkalmazható az óvadék jogintézménye, ha annak célja a terhelt eljárási cselekményen történő jelenlétének biztosítása. Rendkívül lényeges ugyanis annak felismerése, hogy egyébként akár a házi őrizet, akár a lakhelyelhagyási tilalom minden esetben az előzetes letartóztatás helyett, az azzal elérni kívánt célok biztosítása céljából, a Be. 129.§ (2) bekezdésében nevesített különös okok alapján alkalmazhatók. Óvadék felajánlása adott esetben a terhelt részéről kezdeményezhetőnek látszik.”

A másodfokú bíróság jogértelmezése kapcsán több elnöki panasz is érkezett, amelyekben a panaszosok (terhelt, védő) az elsőfokú bíróság óvadékot elutasító határozatát kifogásolták olyan esetekben, amikor a gyanúsított lakhelyelhagyási tilalom hatálya alatt áll.

Egyértelmű álláspontunk szerint az óvadék intézménye a Be. 147. § (2) bekezdésének rendelkezéséből és az óvadék céljából adódóan kizárólag a legsúlyosabb kényszerintézkedés, az előzetes letartóztatás alternatívájaként biztosítja a lehetőséget arra, hogy a terhelt jelenléte az eljárási cselekményeknél személyi szabadságának elvonása nélkül biztosítva legyen. Házi őrizet vagy lakhelyelhagyási tilalom „kiváltására” az óvadék jogintézményének alkalmazása törvénysértő.

10. Zár alá vétel indítványozása

A Pesti Központi Kerületi Bíróság végzésével a sértett zár alá vétel elrendelésére irányuló indítványát azzal utasította el, hogy a nyomozó hatóság határozatával a nyomozást bűncselekmény hiányában megszüntette, illetőleg a korábban meghosszabbított nyomozás határideje is ezen a napon járt le és újabb hosszabbítás nem történt.

A Fővárosi Bíróság mint másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság végzését hatályon kívül helyezte és az indítvány érdemi elbírálására utasította.

Indokolásában az alábbiakat fejtette ki:

„A nyomozást megszüntető végzést a Be.190.§ (4) bekezdésével ellentétes módon nem közölték sem a sértettel, sem annak jogi képviselőjével. E tény a Be.195.§ (1) bekezdése értelmében annak a következtetésnek a levonására alkalmas, hogy az eljárásban érintett személy jogorvoslati jogát nem gyakorolhatta, ezért az elsőfokú bíróság által hivatkozott megszüntető határozat nem jogerős. A jogorvoslati jog gyakorlása hiányának kiemelkedően eljárásjogi következményei vannak, hiszen adott esetben megfosztja a sértettet attól a végső lehetőségtől, hogy az eljárás későbbi szakaszában adott esetben pótmagánvádlóként léphessen fel.

A kétségkívül különleges eljárási helyzetet eredményező szituációban az elsőfokú bíróságnak érdemben kell elbírálnia a sértett részéről előterjesztett zár alá vételi kérelmet annak ellenére, hogy formailag a nyomozás korábbi megállapított határideje jelenleg már lejárt. Az eljárásban érintett fél jogorvoslati jogának gyakorlása ugyanis nem eredményezheti azt, hogy ezáltal hátrányosabb helyzetbe kerülve egyéb irányú eljárási jogait ne gyakorolhassa.”

Álláspontunk a felmerült jogkérdésben az alábbi:

A zár alá vétel célja a büntetőeljárás alatt a vagyonek kobzása, illetve a polgári jogi igény biztosítása. Egyik feltétele, hogy az eljárás olyan bűncselekmény miatt legyen folyamatban, amellyel kapcsolatban vagyonek kobzásnak van helye, illetve polgári jogi igényt érvényesítenek [Be. 159. § (1)-(2) bekezdés].

A Be. 159. § (4) bekezdés a) pontja alapján a zár alá vételt – a törvényben meghatározott kivételektől eltekintve – fel kell oldani, ha a nyomozást megszüntették illetőleg annak határideje lejárt. A fent megjelölt okok fennállása esetén a hatóságnak nincs mérlegelési lehetősége a kényszerintézkedés megszüntetését illetően és a kivétel is törvényileg pontosan meghatározott.

A fenti rendelkezések egybevetéséből következik, hogy megszüntetett nyomozás, illetve a nyomozási határidőnek hosszabbítás nélküli lejárata esetén nincs folyamatban büntetőeljárás, és ezt a körülményt a sértett jognyilatkozata sem befolyásolja. A sértett a Be. 195. § (3) bekezdése alapján a megszüntető határozat ellen az általános szabályok szerint panasszal élhet, amelynek nincs halasztó hatálya. Amennyiben a panaszát a nyomozó hatóság vagy az ügyész alaposnak találja, a Be. 191. § (1)-(2) bekezdése alapján a nyomozás folytatását határozattal elrendeli. Ebben az esetben a sértettnek – miután ismét folyamatban van a büntetőeljárás – megnyílik a joga a zár alá vétel elrendelését újból indítványozni.

11. Zár alá vétel a sértetti részvénytársaság részvényeire

A Budai Központi Kerületi Bíróság elsőfokú, és az ennek felülbírálatára során a Fővárosi Bíróság által hozott másodfokú határozatok az alábbi jogi problémát vetik fel:

Elrendelhető-e a gyanúsított tulajdonrészét megtestesítő részvények zár alá vétele abban a gazdasági társaságban, amelynek sérelmére az alapos gyanú tárgyát képező bűncselekményt a gyanúsított elkövette?

Az elsőfokú bírósággal ellentétben a másodfokú bíróság a zár alá vétel elrendelésére irányuló ügyészi indítványt elutasította.

Indokolásában kifejtette az alábbiakat:

„A terheltet a Btk. 318. §-ába ütköző vagyonban bekövetkező értékcsökkenést eredményező materiális bűncselekménnyel gyanúsítják, melynek lényege szerint a gyanúsított sajátjaként rendelkezett a más tulajdonát képező pénzeszközökkel. A közölt és irányadó megalapozott gyanú szerint a gyanúsított az Rt. sértettnek okozott kárt, melyből kizárólag az következik, hogy az ily módon eltulajdonított (sajátjakénti rendelkezés alá vont) pénzeszköz jelenleg is a sértett jogos tulajdonát képezi. A jelenleg célzott joghatás a sértett vagyonának elkobzását jelentené, ami eljárási és anyagi jogilag indokolhatatlan. A Btk. 77/B. § (5) bekezdése értelmében vagyonelkobzás nem rendelhető el arra a vagyonra, amely a büntetőeljárás során érvényesített polgári jogi igény fedezetéül szolgál.

Vagyonelkobzásra – és e célból zár alá vétel elrendelésére – tehát kizárólag akkor kerülhet sor, ha a sértett a tőle eltulajdonított pénzösszegre egyértelmű nyilatkozattal nem tart igényt.

Alapvetően más helyzet áll elő, ha a sértett bejelenti a polgári jogi igényét. Ez esetben ismételten lehetséges a zár alá vétel valamennyi törvényi előfeltételének vizsgálata és megalapozott döntés meghozatala.”

A Bc. 159. §-a alapján a zár alá vétel alkalmazásának két együttes feltétele van:

- a) az eljárás olyan bűncselekmény miatt folyik, amellyel kapcsolatban vagyonelkobzásnak van helye, illetve polgári jogi igényt érvényesítenek,
- b) alaposan lehet attól tartani, hogy a kielégítést megghiúsítják.

A zár alá vételt a terhelt vagyonára vagy vagyonának meghatározott részére rendeli el a nyomozási bíró.

A másodfokú bíróság által felvetett jogi probléma megoldásához foglalkozni kell a részvény, mint értékpapír jogi természetével és átruházhatóságának kérdésével.

A gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény 177. §-a értelmében a részvény tagsági jogokat megtestesítő, névre szóló, névértékkel rendelkező forgalomképes értékpapír.

Az értékpapírról illetve annak jellegéről a Gt.-nek nincsenek rendelkezései, ezért ebben a kérdésben a Gt. 9. § (2) bekezdése alapján a Ptk. értékpapírijogi előírásait kell megfelelően alkalmazni. A részvényre is irányadó értékpapír fogalmát a Ptk. 338/A. § (2) bekezdése határozza meg. Eszerint értékpapírnak csak olyan okirat – vagy jogszabályban megjelölt más módon rögzített nyilvántartott és továbbított adat tekinthető, amely jogszabályban meghatározott kellékekkel rendelkezik és kiállítását (kibocsátását), illetve ebben a formában történő megjelenítését jogszabály lehetővé teszi.

A részvény jogi természete tehát kettős: egyrészt az Rt. tagjai a részvényei felett tulajdonosi jogokat gyakorolnak, másrészt a társaság és a tagok elkülönülése a tulajdonlás szintjén is a lehető legteljesebb mértékben végbe megy, így az Rt. vagyonának maga a társaság a tulajdonosa, nem pedig a tagok. Ennek megfelelően különböztetni kell a gyanúsított mint természetes személy és az Rt. mint jogi személy, illetve a gyanúsított és az Rt. vagyona között.

A Gt. 178. §-a értelmében a részvény – ha törvény eltérően nem rendelkezik – szabadon átruházható. A részvény átruházhatóságának korlátozása harmadik személlyel szemben akkor hatályos, ha törvény erre lehetőséget ad. A Gt. 178. §-a a fentiek szerint a részvény átruházhatóságának a főszabályát mondja ki: a részvény átruházható, ha törvény ettől eltérően nem rendelkezik. A Gt. 205. §-a értelmében a zártkörűen működő rt.-nél a törvény lehetőséget ad a korlátozásra. Ezeket a lehetőségeket (Gt. 204-205. §) azonban a nyilvánosan működő Rt.-k nem vehetik figyelembe. Ezt a tilalmat a törvény a nyilvánosan működő rt.-re vonatkozó 3. Cím alatt a Gt. 287. §-ában kifejezetten ki is mondja.

A fentiekén túl külön törvények is rendelkezhetnek meghatározott részvények forgalomképtelenségéről [így pl. a Magyar Fejlesztési Bank Rt.-ről szóló 2001. évi XX. törvény 1. § (2) bekezdése szerint az MFB részvényei forgalomképtelenek].

A Gt. 179. §-a a nyomdai úton előállított részvény teljes vagy üres forgatmánnyal történő átruházását, míg a Gt. 180. §-a a dematerizált részvény fogalmát és terhelés, illetve jóváírás útján történő átruházását szabályozza.

A fentiekből tehát levonható az a következtetés, hogy a tulajdonrészt megtestesítő részvényekre zár alá vétel elrendelhető akkor is, ha adott esetben a sértett a nyilvánosan működő rt (nyrt.).

Amennyiben a bűncselekmény miatt helye van vagyonekobjzásnak és fennáll a kielégítés megghiúsításának a veszélye is, nyilvánosan működő rt. esetében helye van a zár alá vétel elrendelésének annál is inkább, mert a gyanúsított nem egyedüli részvényese a sértett rt.-nek.

Ellenben zártkörűen működő részvénytársaság (zrt.) esetében az értekezlet egyhangú véleménye szerint polgári jogi igény érvényesítése során nincs helye zár alá vételnek, erre csak – a megfelelő feltételek fennállásakor – vagyonekobjzás biztosítása céljából kerülhet sor.

12. A lakhelyelhagyási tilalom megszüntetése és felülvizsgálata

A Budai Központi Kerületi Bíróság végzésével a védő és a terhelt által benyújtott lakhelyelhagyási tilalom megszüntetésére irányuló kérelmet elutasította. A Fővárosi Bíróság mint másodfokú bíróság az elsőbírói határozatot hatályon kívül helyezte.

Az ügyekben hozott határozatok az alábbi jogkérdést vetik fel:

A lakhelyelhagyási tilalom megszüntetésére irányuló terhelti és védői indítvány elbírálására kizárólag az ügyész jogosult-e vagy abban az esetben, ha az ügyész nem ért egyet a kényszerintézkedés megszüntetésével a terhelti, védői kérelmet indítványával a nyomozási bírónak továbbítja, aki az ügyben érdemi döntést hoz.

A lakhelyelhagyási tilalomról a Be. 137.§-a rendelkezik. Ezen belül a (6) bekezdés a lakhelyelhagyási tilalom részleges feloldását – nyomozati szakban – kizárólag az ügyész hatáskörébe utalja. Ezzel szemben a (8) bekezdés szerint a lakhelyelhagyási tilalom megszüntetésére a vádirat benyújtásáig az ügyész is jogosult.

A lakhelyelhagyási tilalmat meg kell szüntetni, ha az elrendelésének oka megszűnt. Tehát vizsgálni kell a Be. 129. §-ában szabályozott feltételek fennállását. Amennyiben az ügyész észleli, hogy a feltételek nem állnak fenn, saját hatáskörében, hivatalból eljárva bármikor megszüntetheti a kényszerintézkedést.

A Be. 207. § (2) bekezdése alapján a nyomozási bíró dönt a vádirat benyújtása előtt a bíróság hatáskörébe tartozó kényszerintézkedésekkel kapcsolatos indítványról.

Ezen rendelkezés és a Be. 137. § (8) bekezdés utolsó mondatából következik, hogy a terhelt oldalról érkező és a lakhelyelhagyási tilalom megszüntetésére irányuló indítványról – amennyiben az ügyész nem lát alapot annak megszüntetésére – a nyomozási bíró dönt. Ebben az esetben a terhelt és a védő által – és nem az ügyész által – előterjesztett indítványról kell a nyomozási bírónak indokolt végzést hoznia.

A fentiekkel ellentétes volt a másodfokú bíróságnak egy konkrét ügyben kifejtett jogi álláspontja. Határozata értelmében a kérelem elbírálása kizárólagos ügyészi hatáskörbe tartozik, ezért az elsőbírói végzést hatályon kívül helyezte. Jogi álláspontjának alátámasztására felhívta a Fővárosi Bíróság és a Fővárosi Ítéltábla korábbi határozatait. A megjelölt határozatok azonban azt fejtik ki részletesen, hogy a lakhelyelhagyási tilalom minden hathavonta történő felülvizsgálatára kifejezett vagy a 137. § (6) bekezdésében foglalt utaló szabály hiányában a bíróságnak nincs törvényes lehetősége.

A kollégiumi értekezleten született egyhangú állásfoglalás szerint a nyomozási bíró indítványra megszüntetheti a lakhelyelhagyási tilalmat. A 6 havi felülvizsgálatra csak egy ízben – az elrendeléstől számított első hat hónap elteltével – kerülhet sor, újabb 6 havi felülvizsgálat(ok)ra a törvény nem ad lehetőséget.

13. A felülbírálati indítvánnyal támadható határozatok köre

A Budai Központi Kerületi Bíróság végzésében a nyomozási bíró a nyomozó hatóság által elrendelt lefoglalás elleni panaszt elutasító ügyészi határozat ellen benyújtott felülbírálati indítványt elutasította. Határozatában kifejtette, hogy a felülbírálati indítványnak törvényes alapja nincs, mert a lefoglalást elrendelő határozatot a nyomozó hatóság és nem az ügyész hozta meg.

A Fővárosi Bíróság mint másodfokú bíróság végzésében a gyanúsított és védője által előterjesztett felülbírálati indítványnak – megváltoztatva az elsőfokú döntést – helyt adott.

Végzésének indokolásában az alábbiakat fejtette ki:

„Tévedett az elsőfokú bíróság, hogy nem látott lehetőséget az előterjesztett felülbírálati indítvány érdemi elbírálására. Annak eljárásjogi lehetőségét ugyanis pont az teremti meg, hogy az ügyész a gyanúsított lakásán elrendelt házkutatás, illetve lefoglalás ellen bejelentett panaszt határozatában elutasította.

Nem vitás ugyanis, hogy alapvetően a Be. 151. § (2) bekezdése szerinti (tehát a lefoglalás tárgyában hozott) ügyészi határozat támadható a jelölt jogintézménnyel, azonban, ha a döntést a nyomozó hatóság hozza, ez nem a jogorvoslati fórumok >>szűkülését<<, hanem épp ellenkezőleg, azok bővülését eredményezi. Ez esetben ugyanis a jogalkotó a nyomozó hatóság rendelkezése ellen panaszjogot biztosít, abból kiindulva, hogy az ügyész azt kellő alapossgal elbírálja. Ez utóbbi határozat ellen azonban ugyanúgy él a felülbírálati indítvány előterjesztésének lehetősége, mintha a határozatot eleve az ügyész hozta volna.”

A kérdéssel kapcsolatban álláspontunk az alábbi.

A Be. 195. § (5) bekezdése alapján a panaszt elbíráló határozat ellen további jogorvoslatnak – a (6) bekezdés eseteit kivéve – nincs helye.

A (6) bekezdés az alábbi esetekre állapít meg kivételt:

- a) a házkutatás [149. § (3) bekezdés]
- b) motozás [150. § (2) bekezdés]
- c) a címzettnak még nem kézbesített postai és hírközlési küldemény [151. § (4) bekezdés]
- d) a sajtótermék szerkesztősége iratainak lefoglalása [151. § (4) bekezdés]
- e) az irat birtokosára terhelő adatokat tartalmazó irat lefoglalása [153. § (2) bekezdés]
- f) a 151. § (2) bekezdésében foglalt lefoglalás

A Be. 195. § (6) bekezdésének értelmezése alapján az a)-e) pontokban foglalt határozatok ellen – akár a nyomozó hatóság, akár az ügyészség hozta a lefoglalást elrendelő határozatot – a 195. § (4) bekezdése értelmében panasznak van helye, amelyet vagy az ügyész (a nyomozó hatóság elrendelő határozata ellen) vagy a felettes ügyész (a lefoglalást elrendelő ügyészi határozat ellen) bírál el.

Amennyiben a panaszt az ügyész vagy a felettes ügyész elutasítja, a kézbesítéstől számított nyolc napon belül az elutasított panasszal érintett felülbírálati indítványt nyújthat be.

Ezzel szemben az f) pontban megjelölt esetben kizárólag akkor lehet felülbírálati indítvánnyal élni, ha a lefoglalás elrendeléséről a határozatot az ügyész hozta, és ezen határozat ellen bejelentett panaszt a felettes ügyész elutasította.

A Be. 207. § (2) bekezdés e) pontja a nyomozási bíró különleges funkciójáról rendelkezik, amikor a bíróság az egyes nyomozási cselekmények elleni végső jogorvoslati fórumként jár el. A 195. § (6) bekezdéséhez hasonlóan szabályozza a felülbírálati indítvány jogintézményét. Ugyancsak a fenti álláspontot támasztja alá a Legfőbb Ügyészség emlékeztetőjének 341. pontjában kifejtettek.

A kollégiumi értekezleten megjelentek ezt az álláspontot elfogadták.

Megjegyzendő, hogy ugyanezen emlékeztető 343. pontja értelmében az ügyészség a felülbírálati indítványt a döntés alapjául szolgáló iratokkal 3 napon belül küldi meg a bíróságnak. Az ügyész a bírósághoz címzett átiratában nyilatkozik arról, hogy a felülbírálati indítványt megalapozottnak tartja-e és ha azt szükségesnek látja, észrevételeket fűz a felülbírálati indítványban megjelölt indokokhoz is, átiratát a felülbírálati indítvány előterjesztőjével is közli [11/2003.(ÜK.7.) LÜ. Utasítás 46.§ (2) bekezdése].

14. Az eljárás nyelvét nem ismerő terheltre vonatkozó végzések lefordítása

Általánosságban felvetett kérdés a nyomozási bírák által, hogy a házi őrizetben lévő külföldi állampolgárságú gyanúsított kényszerintézkedésének meghosszabbításáról határozó végzés fordítása hogyan történjen.

A problémát az okozza, hogy a határozat hivatalos fordítása több időt venne igénybe, mint a meghosszabbított kényszerintézkedés időtartama és a gyanúsított jognyilatkozatának megtételekor a végzés tartalmát fordítás hiányában nem ismeri.

A Be. 210. § (1) bekezdése határozza meg azokat az eseteket, amikor a nyomozási bírónak a beérkezett indítvány felől kizárólag ülés keretében lehet határoznia. A (3) bekezdés megjelöli azokat az eseteket, amikor a nyomozási bíró az iratok alapján dönt. Ugyanakkor a 210. § (4)

bekezdése visszautalva a (3) bekezdésre lehetővé teszi, hogy abban a kérdésben is ülésen döntsön, amelyben nem kötelező az ülés tartása.

Így megoldást jelentene, hogy a külföldi állampolgárságú és házi őrizetben lévő gyanúsított esetén a fentiekben részletezett szakaszok alapján a nyomozási bíró ülést tűzhet ki, ahol a jelenlévő tolmács a házi őrizet meghosszabbítására irányuló végzést lefordítja, a gyanúsított pedig annak megértését követően perorvoslatát nyomban bejelentheti.

Az értekezleten a Budai Központi Kerületi Bíróság nyomozási bírái ezzel ellentétes álláspontot fejtettek ki. Véleményük szerint azzal, hogy a külföldi gyanúsított esetében a nyomozási bíró automatikusan, minden esetben ülést tűzne ki, a magyar nyelvet nem beszélő terheltek csupán e tény miatt eljárásjogilag lényegesen előnyösebb pozícióba kerülnének, mint a magyarul beszélő gyanúsítottak. Ez az általános pozitív diszkrimináció pedig megengedhetetlen. Ezért megpróbálják bevezetni azt a gyakorlatot, hogy az általános szabályok szerint – főszabályként ülés nélkül – hozzák meg a határozatot, és felhívják az ügyészt, hogy állítsa elő a gyanúsítottat és a tolmácsot, akik előtt már csak a végzés felolvasására kerül sor. Az értekezlet résztvevői úgy foglaltak állást, hogy amennyiben a Budai Központi Kerületi Bíróság kezdeményezését az ügyészség is támogatni fogja, az a későbbiekben követendő lehet. Ellenkező esetben vissza kell térni a kérdésre.

15. A nemzetközi és európai elfogatóparancs kibocsátása

A nyomozási bíró eljárását érintheti annak a problémának a felvetése, hogy a nemzetközi illetve az európai elfogatóparancs kibocsátása nyomozási bírói hatáskörbe tartozik-e, vagy az általános hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróságok feladata-e.

Ebben a kérdésben két álláspont konkurált.

Az egyik álláspont szerint a nemzetközi és az európai elfogatóparancs kibocsátása nyomozási bírói hatáskör. Ezen álláspont képviselői az alábbiakra hivatkoznak.

Az 1996. évi XXXVIII. törvény (Nbj. tv.) 18. § (2) bekezdése szerint a Magyarországról történő kiadatás során a bírósági hatáskörbe tartozó ügyben kizárólag a Fővárosi Bíróság jár el egyesbíróként, a határozata elleni fellebbezést a Fővárosi Ítéltábla bírálja el. Az Nbj. tv. e rendelkezése csupán a Magyarországról történő kiadatási ügyekben írja elő a Fővárosi Bíróság hatáskörét és kizárólagos illetékességét.

Az Nbj. tv. 32. §-ának (1) bekezdése szerinti nemzetközi elfogatóparancs kibocsátására az általános hatáskörű helyi bíróság jogosult. Hasonlóképpen a helyi bíróság rendelkezik hatáskörrel az Nbj. tv. V. Fejezetének 1. Címe szerinti a külföldi hatóság részére nyújtandó eljárási jogsegély teljesítésére, ha a kért eljárási cselekmény elvégzése a magyar jog szerint bírósági hatáskörbe tartozik.

Amennyiben a nemzetközi elfogatóparancs kibocsátásának igénye a nyomozás során is felmerül, ekkor az Nbj. tv. szerint helyi bírósági hatáskör, a Be. szerint pedig a nyomozási bíró feladata függetlenül attól, hogy ezt a Be. 207. §-a tételesen nem sorolja fel. Ennek egyébként – mármint, hogy a Be. ezt a feladatot külön nem nevesíti a nyomozási bíró feladatai között – az a nyilvánvaló oka, hogy a nemzetközi elfogatóparancs jogintézményét nem a Be. szabályozza.

A másik álláspont szerint a nemzetközi illetve európai elfogatóparancs kibocsátására az alapos gyanú tárgya szerint az általános hatáskörrel és illetékességgel rendelkező helyi illetőleg megyei bíróság jogosult.

A Be. 73. § (1) bekezdése értelmében, ha a terhelt ismeretlen helyen tartózkodik – az eljárási szakaszok függvényében – a bíróság, az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság a terhelt tartózkodási helyének felkutatása iránt intézkedik. Ennek során jogosult elfogatóparancs kibocsátására is.

Az 1/2003. (III. 7.) IM rendelet 2. § (1) bekezdése alapján az ismeretlen helyen tartózkodó terhelt felkutatása érdekében az elfogatóparancs kibocsátását elrendelő határozat hozatalára jogosult szerv

- a) a hatáskörrel rendelkező, illetékes nyomozó hatóság
- b) az ügyész
- c) a bírósági eljárásban a bíróság tanácsa, a tanácselnöke, az egyes bíró, valamint az e jogszabályban írt korlátozásokkal a bírósági titkár és ügyintéző, továbbá a bv-bíró.

A nyomozási bíró feladatait a Be. 207. §-a sorolja fel tételesen. Ezeken az eseteken kívül csupán a 268. § (3) bekezdése és a 305. § (3) bekezdése esetében járhat el. A feladatok egy részét a személyes szabadságot elvonó vagy korlátozó kényszerintézkedésekkel kapcsolatos indítványokról való döntés, illetőleg más állampolgári alapjogokat súlyosan korlátozó cselekmények engedélyezése, illetve utólagos ellenőrzése, a feladatok másik részét pedig kivételesen és szűk körben bizonyítási cselekmények elvégzése jelenti.

A fenti rendelkezésekből egyértelműen megállapítható, hogy nyomozati szakban a belföldi elfogatóparancs kibocsátására ismeretlen helyen tartózkodó terhelt ellen a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező nyomozó hatóság vagy az ügyész jogosult. A nyomozási bírónak ebben a körben jogszabályban rögzített feladata nincs.

Az Nbj. tv. 32. § (1)-(2) bekezdése értelmében, ha külföldön tartózkodó olyan terhelt ellen kell büntetőeljárást lefolytatni, akivel szemben kiadatásnak van helye, a bíróság elfogatóparancsot bocsát ki. Ha jogerősen kiszabott szabadságvesztést külföldön lévő terhelttel szemben kell végrehajtani az elfogatóparancsot a bv-bíró bocsátja ki.

Az Európai Unió tagállamaival folytatott büntügyi együttműködésről szóló 2003. évi CXXX. törvény 25. § (1) bekezdése értelmében, ha a terhelttel szemben büntetőeljárást kell lefolytatni, az Európai Unió valamely tagállamában történő elfogása és átadása érdekében a bíróság haladéktalanul európai elfogatóparancsot bocsát ki. Jogerősen kiszabott szabadságvesztés végrehajtása érdekében pedig az európai elfogatóparancs kibocsátására a bv-bíró köteles.

Mindkét jogszabály (az Nbj. tvr. 10.§-a, az Unió törvény 2. §-a) rendelkezik arról, hogy e törvény eltérő rendelkezésének hiányában többek között a Be.-t a nemzetközi büntügyi jogsegélyforgalomban, illetve az Európai Unió tagállamaival folytatott eljárásokban is megfelelően alkalmazni kell.

Összefoglalva: mindkét törvény nevesíti a Fővárosi Bíróság kizárólagos hatáskörét és illetékességét a nemzetközi illetőleg európai elfogatóparancs fogadását illetően, míg a kibocsátásuk esetén csak bírósági illetve bv-bírói feladatkört ír elő. Ugyanakkor mindkét törvény háttérjogszabálya a Be.

A kollégiumi értekezlet – figyelemmel a Fővárosi Főügyészség valamint az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Kodifikációs Főosztályával folytatott konzultációra is – úgy foglalt állást, hogy a Be. általános rendelkezései alapján, függetlenül attól, hogy a nyomozási bíró feladatai között a törvény ezt külön nem nevesíti, a nyomozási bírónak kell eljárnia a vádirat benyújtása előtt a nemzetközi illetve az európai elfogatóparancsok tárgyában. A Kollégium vezetése biztosította a nyomozási bírót a szakmai támogatásáról és az „új” feladatkör ellátására való felkészülés elősegítéséről.

16. Az új kényszerintézkedés hatálya előzetes letartóztatás megszüntetése esetén

Az előkészítő anyag nem tartalmazta, azonban az értekezleten felmerült az is, hogy mivel az előzetes letartóztatás megszüntetése már nem hajtható végre fellebbezésre tekintet nélkül, kérdés, amennyiben az előzetes letartóztatás megszüntetése mellett a határozatban a nyomozási bíró enyhébb kényszerintézkedést (házi őrizetet, lakhelyelhagyási tilalmat) rendel el, mikortól áll fenn az új kényszerintézkedés hatálya.

Ez a probléma azért is vetődhet fel, mert az ilyen végzés két irányból is támadható: az ügyész megfellebbezheti a megszüntetést, a védelem pedig az új kényszerintézkedés elrendelését. Probléma akkor van, ha a két rendelkezés közül csak az egyik emelkedik jogerőre, ha egyáltalán értelmezhető a két rendelkezés egymástól függetlenül történő jogerőre emelkedése.

Négy időpont jöhet szóba az új kényszerintézkedés elrendelésének jogerejével kapcsolatban:

- 1.) az elrendelés időpontja tekintet nélkül arra, hogy a terhelt még fogva van, így a gyanúsított két kényszerintézkedés hatálya alatt áll;
- 2.) a szabadítás napja;
- 3.) a másodfokú döntés napja;
- 4.) a fogvatartás napja.

Erre a kollégiumi értekezlet nem tudott megnyugtató választ adni. Előzetesen megfontolandónak látszik a következő megoldás:

A nyomozási bíró az elsőfokú végzésében az előzetes letartóztatás megszüntetése mellett az enyhébb kényszerintézkedést a tényleges szabadulás napjától rendelje el a törvényben az adott kényszerintézkedési nemre meghatározott időtartamig. A tényleges szabadulás napja ekkor még nyilvánvalóan nem ismert, de ahogy a „fogvatartás napjától” fordulatot is alkalmazzuk más esetekben, ennek sem lehetne akadálya. A tényleges szabadulás napjáról pedig a bv-intézet szabadítási értesítéséből értesülne a bíróság. Ehhez természetesen szükséges az is, hogy a bv-intézet minden esetben tájékoztassa a bíróságot a szabadítás napjáról.

17. Az előzetes letartóztatás megszüntetésére és házi őrizet elrendelésére irányuló indítvány elutasításának kérdése

Szintén az értekezleten merült fel az a kérdés, hogy amennyiben az ügyész az előzetes letartóztatás megszüntetésére és házi őrizet elrendelésére tesz indítványt, határozhat-e úgy a bíróság, hogy – mivel álláspontja szerint a legszigorúbb kényszerintézkedés feltételei továbbra is fennállnak – nem szünteti meg az előzetes letartóztatást, és az ügyészi indítványt teljes egészében elutasítja.

A nyomozási bíró a kényszerintézkedések tárgyában indítványra dönt, a Be. 130.§ (1) bekezdése értelmében az előzetes letartóztatás elrendeléséről az ügyész indítványára a vádirat benyújtásig a nyomozási bíró a rá vonatkozó speciális eljárási szabályok alapján határoz. Ez azt jelenti, hogy a nyomozási bíró az indítványozott kényszerintézkedés helyett enyhébb kényszerintézkedés alkalmazásáról dönthet, de rendelkezhet úgy is, hogy azok egyikére sincs szükség. Azt azonban nem teheti meg, hogy az ügyésznek az előzetes letartóztatás megszüntetésére és házi őrizet elrendelésére vonatkozó indítványa alapján – elutasítva az indítványt – az előzetes letartóztatás fenntartása mellett foglal állást. A nyomozási bíró szabadsága tehát az enyhébb kényszerintézkedés, vagy azok teljes mellőzése irányában áll fenn.

18. Bizonyítékok megjelölése az ügyészi indítványban

Az értekezlet bírói felvetésre egyetértett abban, hogy az ügyésznek a nyomozási bíró elé terjesztett indítványában kell megjelölnie indítványa bizonyítékait, nem elegendő, ha arra csupán az indítványhoz mellékelt nyomozási iratok utalnak.

* * * * *

Végezetül álljon itt a hazánkat és a tárgyalat referádát érintő legújabb strasbourgi ítélet:

Bukta és társai *kontra* Magyarország
(25691/2004. számú panasz)

ÍTÉLET
STRASBOURG
2007. július 17.

A kollégiumi vizsgálat kiterjedt a szabálysértési ügyek vizsgálatára is, ezen belül részletesebben a rendzavarás és a gyülekezési joggal visszaélés tárgyában született döntések elemzésére.

A kérdés fontosságára tekintettel szükségesnek tartottuk a gyülekezési jog gyakorlásával kapcsolatos alkotmányos alapelvek, a nemzetközi joggyakorlat bemutatását is.

A gyülekezési jogról szóló, valamint az emberi jogok és alapvető szabadságjogok védelméről szóló Egyezmény, továbbá a Szabálysértési törvény vonatkozó rendelkezéseit az esetelemzések bevezetője tartalmazza.

Bár nincs közvetlen összefüggés a strasbourgi ítélet és a konkrét esetek megítélése között, mégsem haszontalan a döntés ismertetése abban a tudatban is, hogy a probléma megoldása elsősorban jogalkotói feladat.

A strasbourgi Emberi Jogok Európai Bírósága 2007. július 19. napján ítéletet hozott a hozzá 25691/2004. szám alatt érkezett panasz alapján és abban megállapította az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságok Védelméről szóló Egyezmény 11. Cikkének megsértését. Az Egyezmény

hivatkozott cikke kimondja, hogy „Mindenkinek joga van a békés célú gyülekezés szabadságához...”, továbbá, hogy „E jogok gyakorlását csak a törvényben meghatározott, olyan korlátozásoknak lehet alávetni, amelyek egy demokratikus társadalomban... a zavargás, vagy bűnözés megakadályozására, [vagy] ...mások jogai és szabadságai védelmében szükségesek.”

A Bíróság ítéletének alapját képező tényállás szerint 2002. december 1. napján Románia miniszterelnöke hivatalos látogatás keretében fogadást adott a budapesti Kempinszky Hotelben, amelyen – szándékát, a fogadást megelőző napon nyilvánosságra hozva – a magyar miniszterelnök is részt vett. Tekintettel a fenti időpont magyar történelemben betöltött negatív szerepére megközelítőleg 150 személy gyűlt össze a hotel előtt, jelezvén, hogy a magyar miniszterelnöknek tartózkodnia kellene a fogadáson való részvételtől. A rendőrség – egy éles detonáció-szerű hang – után a gyülekezést feloszlatta, arra tekintettel, hogy az esemény a fogadás biztonságát veszélyezteti.

2002. december 16. napján három résztvevő (panaszosok) jogorvoslatért folyamodott a Pesti Központi Kerületi bírósághoz, kérve a rendőrség intézkedése jogellenességének megállapítását. A Kerületi Bíróság elutasította kereseti kérelmet, arra való hivatkozással, hogy a háromnapos határidő nem mellőzhető pusztán a rendezvény békés jellege miatt, illetve abban az esetben sem, amennyiben az nyilván nem tartható be, hiszen a törvény hiányosságait a jogalkalmazó nem pótolhatja.

A panaszosok fellebbezését követően a Fővárosi Bíróság az elsőfokú bíróság döntését helybenhagyta, kifejtve, hogy a bejelentési kötelezettség alól nincs kivétel, a panaszosokkal szemben alkalmazott korlátozás szükséges és arányos volt. Ezt követően a panaszosok felülvizsgálati kérelmet nyújtottak be a Legfelsőbb Bírósághoz, ahol azt érdemi vizsgálat nélkül elutasították.

A panaszosok 2004. április 13. napján nyújtották be kérelmüket az Emberi Jogok Európai Bíróságához. A Bíróság kiemelte, hogy az Egyezmény 11. Cikkének 2. bekezdése a gyülekezési szabadság gyakorlásával szemben „jogszerű korlátok” felállítására jogosítja fel az államot, ezzel szemben a hazai bíróságok ítéleteikben a panaszosi rendezvény feloszlátásának jogi alapját pusztán az előzetes bejelentés hiányában jelölték meg. A bíróság kiemelte, hogy az előzetes engedélyeztetési eljárás rendszerint nem csorbítja a gyülekezési jog lényegét, azonban jelen esetben a kiváltó ok és a rendezvény között nem állt rendelkezésre a három nap, így a politikai eseményre az adott formában adott azonnali válasz igazolható. A Bíróság álláspontja szerint ilyen esetben a gyülekezés szabadságának aránytalan korlátozása, ha azt pusztán az előzetes bejelentés hiánya miatt oszlatják fel. Ítéletében utalt a bíróság arra is, hogy amennyiben nem akarják a 11. Cikk által garantált gyülekezés szabadságát a lényegétől megfosztani, akkor szükséges a hatóságok oldaláról bizonyos fokú tolerancia tanúsítása a békés összejövetelek irányában.

Fentiek alapján az Emberi Jogok Európai Bírósága kimondta az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságok Védelméről szóló Egyezmény 11. Cikkének megsértését.

Budapest, 2007. november 7.

Dr. Frech Ágnes